

Τ Ο

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΡΟΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΝ ΤΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1885 ΑΠΡΙΛΙΟΣ

ΕΤΟΣ Β' ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Δ'

Ο ΠΕΣΤΑΛΟΤΣΗΣ ΓΕΩΡΓΟΣ

(συνέχ. ἰδὲ φύλ. 3 σελ. 106).

Ὁ Πεσταλότσης διήλθεν ἐν Kirchberg ὀλόκληρον ἔτος εὐτυχῶς, καθ' ὃ ἐξετέλει ἰδίαις χερσὶ τὰ ἔργα τῆς γεωργίας. Ὅτε ἤρχοντο ζένοι, ἠύχαριστεῖτο νὰ ἐπιδεικνύη αὐτοῖς τὰς τυλῶδεις χεῖράς του καὶ τὸ ἠλικοαῆς πρόσωπον. Ἐφέρετο τότε πρὸς βελτίωσιν τῆς γεωργίας ὑπὸ νεανικοῦ καὶ ἐνθουσιώδους πάθους, ὑποκειμένου εἰς ὑπερμέτρους ἀπάτας· ἐὰν δὲ τὸ οικονομικὸν ζήτημα ἐθεώρει τότε σπουδαιότατον, αἰτία ἦτο, ὅτι ἔπρεπε νὰ βεβαιώσῃ τοὺς γονεῖς τῆς Ἄννας περὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως.

Εἶχε λοιπὸν κανονίσει εἰς τὸν νοῦν του σχέδιον γεωργικῆς παραγωγῆς, ἐξ οὗ ἀνέμενε τὸν πλοῦτον, καὶ περὶ τούτου οὐδόλως ἠμφέβαλλε. Διὰ μακρᾶς δ' ἐπιστολῆς πρὸς τὴν μνηστήν του ἐκτίθησι αὐτὸς τὸ σχέδιον τοῦτο μεθ' ὄλων αὐτοῦ τῶν λεπτομερειῶν ταύτην ἐσμέν ἠναγκασμένοι νὰ συνοψίσωμεν.

• Πᾶσα γεωργικὴ ἐργασία θὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἐρυθρόδανον καὶ εἰς τὴν κηπουρικὴν. Τὸ προσεχὲς ἔτος ὁ Tschiffeli θέλει συγκομίσει χιλίους στατήρας ἐρυθροδάνου· ἡ συγκομιδὴ αὕτη εἶναι ἐξαιρετος. Ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν τὸ ἐρυθρόδανον πρέπει, ὅπως ὠριμάσῃ, νὰ μείνῃ ἐν τῇ γῆ δέκα ἕξ μῆνας. Τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργείας δὲν εἶναι πλείονα παρ' ἡμῖν, ἢ ἐν Kirchberg, καὶ τὸ ἔδαφος τῆς Ζυρίχης εἶναι πολὺ ἐκείνου γονιμώτερον.

» Θὰ φυτεύσω ἐρυθρόδανον κατὰ πρῶτον εἰς γαίαις κακῆς, ἀ; θὰ βελτιώσω κατὰ

τὸ πρῶτον ἔτος. Ὑποθέσατε, ὅτι ἀγοράζω γαίαν χέρσους καὶ φυτεύω εἰς αὐτὰς ἔρουθροδανον, κατὰ τὸ τρίτον ἔτος ἡ συγκομιδὴ τούτου θέλει ἀποπληρώσει τὴν ἀγορὰν αὐτῶν, δέκα δὲ καὶ ἕξ μῆνας βραδύτερον θὰ ἐπέλθῃ δευτέρα συγκομιδὴ καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὀφείλω νὰ ἀναμένω ἐπὶ διετίαν τὴν παραγωγὴν τοῦ ἔρουθροδάνου, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἐπιδοθῶ εἰς ἄλλην καλλιέργειαν, ἕνα προμηθευθῶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ.

• Τὸ μέγιστον εἰσόδημα, ὅπερ δύνανται τις νὰ ἔχῃ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους ἐκ τῆς θεραπείας τῆς γῆς εἶναι τὸ ἐκ τῆς κηπουρίας. Ἡ κηπουρία ἐτελειοποιήθη διὰ τρόπου ἀγνώστου ἔτι ἐν Ζυρίχῃ, ἐδιδάχθη δ' αὐτὴν ὑπὸ ἱκανωτάτου κηπουροῦ. Ἔχω εἶδη σπερμάτων ὠραιότερα, λεπτότερα καὶ παραγωγικώτερα τῶν ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν. Ἐμαθον νὰ διαφυλάττω τὰ λαχανικὰ τὸν χειμῶνα, ἵνα τὰ πωλῶ τὸ ἔαρ, ὅτε ἡ τιμὴ αὐτῶν εἶναι διπλασία. Τέλος θὰ μεταχειρισθῶ λιπάσματα ἀφθονώτατα, τὰ ὅποια ἀπόλλυνται ἀνωφελῶς ἐν τῇ πόλει τῆς Ζυρίχης· διὰ τούτου δὲ τοῦ μέσου θὰ καταστήσω προϊόντος τοῦ χρόνου εὐφορωτάτας καὶ τὰς πτωχοτάτας γαίας.

Ἐνταῦθα ὁ Πεσταλότσης ὁμιλεῖ περὶ τῆς καλλιέργειας τῆς κράμβης, τῆς ἀνθοκράβης, τῶν προκόλων, τῶν ἀσπαράγων, τῶν ἀγκιναρῶν καὶ ἄλλων. Ὑπολογίζει πόσον διάστημα γῆς δύναται νὰ καλλιεργήσῃ καὶ νὰ φυτεύσῃ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ὑπολογίζει τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως εἰσόδημα, ἔπειτα ἐξακολουθεῖ.

« Θὰ περιορισθῶ εἰς δύο εἶδη καλλιέργειας· δὲν ἔχω χρεῖζν ποσῶς λειθαδίων, πεδιάδων καὶ ἀμπέλων, μοὶ χρειάζονται ὀλίγα μόνον κτήνη καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἔρουθροδανον καὶ λαχανικὰ τοῦ κήπου.

• Ἡ μόνη μου σκέψις κατ' ὄλην τὴν ἡμέραν, ἡ μόνη μου ἔντασις εἶναι νὰ κατασταθῶ ἐπιτήδειος εἰς τὸ ὅποτον ἐξέλεξα ἔργον. Ἦδη ἐξέθηκα ἡμῖν ἅπαν τὸ σχέδιόν μου, ὅσον παρεσκεύασα μετὰ τοῦ ἐξόχου ἀγρονόμου. Φρονεῖτε, φιλιτάτη μου, ὅτι σκέπτομαι καλῶς, ὅταν λέγω, ὅτι μεταχειριζόμενος πάσας τὰς δυνάμεις μου, ὅλον τὸ πνευμά μου καὶ τὸν ζῆλόν μου εἰς τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῆς καλλιέργειας, θὰ δυνηθῶ μετὰ βεβαιότητος νὰ ἐπαρκέσω εἰς τὰς μετρίας ἀνάγκας οἰκογενεῖας κατοικούσης ἐν τῇ ἐξοχῇ, καὶ ζώσης κυρίως ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῶν κτημάτων της;

• Ὁ διδάσκαλός μου καὶ ἐγὼ προβαίνομεν μακρότερον. Πιστεύομεν, ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου τούτου θὰ παράσχη βεβαίως εἰς τὴν οἰκογενεῖάν μου οὐ μόνον τὸ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ καὶ καλλίστην ἐν τῷ μέλλοντι ἀποκατάστασιν.

• Ἐξετάσατε μετὰ πάσης δυνατῆς φροντίδος, ὧ φιλιτάτη μου, πόσον αἱ ἐξηγήσεις μου εἶναι καθαραὶ καὶ ἀκριβεῖς. Γνωρίζετε ὅτι αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ πέτρα τοῦ μεγάλου ἀγρονόμου Tschiffeli ἐνέπνευσαν καὶ ἐκανόνισαν πάντα τὰ σχέδιά μου. Εἴθε νὰ ἀρέσωσιν ὑμῖν! Εἴθε ἐν τούτοις νὰ εὐχαριστήσωσι τοὺς σεβαστοὺς ὑμῶν γονεῖς! ὦ! τότε πόσον θὰ εἶμαι εὐτυχής!»

Ἡ Ἄννα εἶχε πεποιθήσιν καὶ ἐλπίδα· ἀλλ' οἱ γονεῖς της εἶχον τὰς ἀμφιβολίας τῶν καὶ τοὺς φόβους τῶν.

Ἀρχομένου τοῦ ἔαρος τοῦ 1768 ὁ Πεσταλότσης ἐπανέρχεται εἰς Ζυρίχην πλήρης θάρρους καὶ πεποιθήσεως· εὐθὺς δὲ τότε ἐζήτησε νὰ ἀποκτήσῃ γαίαν πρὸς καλλιέργειαν. Ἐξέλεξε δὲ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πεδιάδος τῆς καλουμένης Birrfeld ἐν τῇ Ἀργοβίᾳ. Ἐν διαμερίσματι φέροντι τὸ ὄνομα τοῦ Λέττεν ἠγόρασεν ἀντὶ 230 φλωρινίων ἱκανὰς γαίας εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου, οὐ ἐπίκειται τὸ φρούριον τοῦ Braunegg, μεταξὺ ἐκείνου καὶ τοῦ χωρίου τοῦ Birr.

Κατὰ μικρὸν ἐπηύξησε τὴν ἰδιοκτησίαν του, ἀγοράζων τὰ κτήματα πολλῶν χωρικῶν. Τραπεζίτης ἐκ Ζυρίχης, ὁ Schulthesse, πατὴρ φίλου του τινός, ἐγένετο μέτοχος τῆς ἐπιχειρήσεώς του ταύτης, προσενεγκῶν 15,000 φλωρινίων· οὕτω λοιπὸν εἶχε τὰ χρηματικὰ μέσα πρὸς πραγμάτωσιν τῶν σχεδίων του.

Ἐπειδὴ δὲ ἔπρεπε νὰ οἰκοδομήσῃ οἰκίματα ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας του, ἐνεκατέστη προσωρινῶς ἐν Muligen, μικρῷ χωρίῳ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Reuss, τρία τέταρτα τῆς λεύγης ἀνατολικῶς τῶν κτημάτων του. Κατεῖχεν ἐκεῖ εἶδος οἰκίματος θεωρουμένου, ὅτι ἐχρησίμευσε τὸ πάλαι ὡς ἡ κοιτὶς τῆς εὐγενοῦς οἰκογενεῖας τοῦ Mulinen· αὕτη ἀνῆκε τότε τῷ κ. Froehlich, ἐκ τοῦ Βρούγου, φίλῳ τοῦ Πεσταλότση, ἐνφύκασε δ' ἀντὶ 40 φλωρινίων, οἰκίαν σιτοβολῶνα καὶ κῆπον.

Ἡ καλὴ του μήτηρ συνέδραμεν αὐτὸν νὰ ἐγκατασταθῇ ἐκεῖ· αὕτη ἐφρόντιζεν ἐξίσου καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ της καὶ τοῦ πενθεροῦ της εὐρισκομένου ἐν Höngg, καὶ οὐ τὸ γῆρας τὸν εἶχεν ἐξασθενίση. Ὁ Πεσταλότσης ἔγραφε περὶ τούτου. «*Eār ἔβλεπες πᾶρ ὅ,τι πράττει οὗτος ἐν τῷ Höngg*, πόσον στερεῖται καὶ ὑπομένει χάριν ἡμῶν » Ἡ Ἄννα παρεῖχεν ὡσαύτως μουσικῶς χρήματα εἰς τὴν ἐπιπλοποίησιν τῆς νέας κατοικίας.

Ἡ πιστὴ Babeli εἶχε μείνει ἐν Ζυρίχῃ. Ἡ Ἄννα ἔγραφε τῷ Πεσταλότση.

• Δὲν δύναμαι νὰ θεωρήσω τὴν σεβασμίαν ταύτην Babeli ὡς ὑπέρτριαν, ἀλλ' ὡς φίλην· ἡ πρώτη τῶν φροντίδων ἀμφοτέροις ἡμῖν ἔσται νὰ ἐξασφαλίσωμεν αὐτῇ ἡσυχον γῆρας.

• Ὁμίλησα ὥραν ὀλόκληρον μετὰ τῆς Babeli· εἶναι θαυμαστόν, ὅπως αὕτη περὶ πάντων φροντίζει καὶ σκέπεται· μετ' αὐτῆς ἐπεσεκλήθημεν τὸν πάππον.

Ἴδου δὲ πως ὁ Πεσταλότσης περιγράφει τὴν νέαν αὐτοῦ κατοικίαν.

• Ἡ θέσις ἐν ἡ κατοικῶ παρέχει πολλά θέλητρα. Τὰ δωμάτια εἶναι νέα ἀδω-
 στωμένα διὰ γύψου, εὐχάριστα καὶ εὐρύχωρα κατὰ τὸ παρόν. Ἡ οἰκία, μακρὰν τῆς
 ὁδοῦ, εἶναι μονήρης καὶ ἡσυχος. Τὰ τρία ἡμῶν δωμάτια ἔχουσιν ἀλληλοδιαδόχως
 τὸν ἥλιον ἐκ μεσημβρίας καὶ δυσμῶν καὶ κατὰ πᾶσαν πρωΐαν ἀκούει τις τὸ ἄσμα
 τῶν τερπνοτάτων πτηνῶν. Ὑδωρ καθαρώτατον, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐ-
 ρεθῇ ἐντὸς ζώνης δέκα μιλίων ἀπὸ τῆς ἀγροτάτου, ὃν ἐπιθυμεῖ τις ν' ἀναπνῆ-
 ῖ. Ἐσμὲν εἰς τοὺς πρόποδας λόφου οὐ πολὺ ὑψηλοῦ ὃ ἱστάμενος ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐ-
 τοῦ ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πεδιάδα ἐξ λευγῶν ἐκτάσεως. Ὁ Reuss, πολὺ χρῆσι-
 μος διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἐρυθροδάνου, τρέχει πλησιέστατα τοῦ χωρίου τερπνός
 κῆπος συνέχεται τῇ οἰκίᾳ, καὶ αὐτὴ ἡ αὐτὴ σκιαζεται ὑπὸ ὠραίων δένδρων. . . .
 Ἰδοὺ τὸ τερπνόν, ἀλλὰ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ πλεονέκτημα, ὅπερ ἡ θέσις
 αὐτὴ ἐξασφαλίζει εἰς τὴν ἐπιχειρήσειν μου, ἡ εὐκολία πρὸς σύστασιν λειμῶνων, καὶ
 τὸ εὖωνον τοῦ ἐδάφους τοῦ πρὸς καλλιέργειαν τοῦ ἐρυθροδάνου καταλλήλου. Πᾶσα
 ἡ ἐπαρχία εἶναι πτωχὴ, τοῦθ' ὅπερ παρέχει εὐθυνοτάτην τὴν ἐργασίαν. Ὑφ' ὅλας
 τὰς ἐπόψεις πλεονεκτῶ τοῦ Tschiffeli. Οἱ γείτονες δεικνύουσι ἤδη πρὸς ἐμὲ μεγάλην
 φιλίαν, καὶ οἱ φόβοι, οὓς εἶχον συλλάβει περὶ τούτου κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας,
 ὀλοτελεῶς διελύθησαν. Ἐὰν κατ' ἀρχὰς κακῶς με ὑπεδέχθησαν, ἡ κακὴ των θέλησις
 δὲν ἀπηυθύνετο ποσῶς εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ μόνον εἰς τινὰς ἐπιστάτας, οἱ ὅποιοι εἶχον
 κάμει ἀδεξίαν χρῆσιν τῆς ὑπεροχῆς των ἐπ' εὐνοίᾳ ἐμοῦ. Μετὰ δύο ἡμέρας ἦσαν οἱ
 πάντες εὐχαριστημένοι νὰ με βλέπωσι ἐκεῖ, καὶ θεωρῶσα χρεός μου νὰ φιλοδω-
 ρῶ δι' οἴνου τὰς καλὰς των πρὸς ἐμὲ διαθέσεις των.»

• Ὁ οἶκος, ἐν ᾧ κατῴκει ὁ Πεσταλότσης ἐν Muligen, ἔλαβε μεταβο-
 λὰς τινὰς εἶναι ἰσόγειον μονώροφον, οὐ ἡ πρόσοψις εἶναι ἐστραμμένη
 πρὸς δυσμὰς, καὶ πρὸς τὸ χωρίον τὸ κείμενον μικρὸν πρὸς τὰ κάτω
 ἐν μέσῳ τῶν δένδρων ἔχει ἐξ παράθυρα μετὰ θύρας ἐν τῷ μέσῳ τὸ
 τεῖχος τὸ περιβάλλον τὴν αὐλὴν κατέπεσεν, ἀλλ' ἡ σκιὰ τῶν δένδρων
 εἶναι ἀκόμη ὠραία.

Πρὸς δεξιὰ μία καστανέα, πορωτέρω μία φιλύρα, πρὸς ἀριστερὰ
 μία μηλέα καὶ μία ἀπιδέα πρὸς μεσημβρίαν, μικρὰ πρόσοψις φέρουσα
 τρία παράθυρα. Ἄλλοτε οἱ φεγγίται πάντες ἦσαν κεκοσμημένοι ἐκ
 δικτυωτῶν ἐκ μολύβδου με μικροτάτας ὑάλους, τὰς ὁποίας ἀντεκατέ-
 στησαν διὰ μεγάλων ὑαλοπινάκων πάντες δ' οὗτοι ἦσαν ὠχυρωμένοι
 με κιγκλίδας σιδηρᾶς, ἀφαιρεθέντων τῶν τῆς προσόψεως. Τὰ ἀρχαῖα
 πύραυλα ὑπάρχουσι ἐτι καὶ νῦν, εἶναι δὲ ἐκ πρασίνης φαβεντιανῆς
 ὕλης με πλατείας κλίμακας. Πρὸς βορρᾶν τῆς οἰκίας πρόσκειται σι-
 τοβολῶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὁ κῆπος. Τὸ Muligen ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ
 ὕψους ὄχθης ἐπικλινούς καὶ στερεᾶς, ἣτις περιβάλλει ἐκατέρωθεν τὸν
 Reuss, ὀρητικὸν ὄντα καὶ διαβατὸν μόνον διὰ λέμβου, ὡς μὴ ὑπαρ-

χούσης ἐκεῖ που πλησίον γεφύρας. Ἐκ τοῦ χωρίου διακρίνει τις ἐκεῖθεν
 τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐν μικρᾷ ἀποστάσει τὸ χωρίον τοῦ Birmensdorf,
 οὐ τὰ μεταλλικὰ ὕδατα εἶναι πολὺ γνωστά.

Κατὰ τὸν μονήρη αὐτοῦ ἐν Muligen βίον πολὺ νύχταριστήθη ὁ
 Πεσταλότσης ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ τὴν Ἄνναν ἐν Brugg, μικρᾷ γειτονικῇ
 πόλει, ὅπου αὕτη ἦλθε νὰ διέλθῃ ἡμέρας τινὰς παρὰ τινι τῶν φίλων
 τῆς. Πλὴν δὲ τούτου καὶ σχέσεις εὐχάριστοι δὲν τοῦ ἔλειψαν ἐφιλο-
 ξενήθη ἐκ τῶν Effinger τοῦ Wildegg, ἐκ τῶν Hofmeister τοῦ Kō-
 nigsfeld, τοῦ δικαστοῦ Tscharner, καὶ ἄλλων, καὶ συχνά τον ἐπε-
 σκέπτοντο. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἤρξατο νὰ πάσχη ἕνεκα τῆς ἀπομονώ-
 σεώς του. Ἡ μνηστὴ του ἦτο ἠναγκασμένη νὰ τον ἐνθαυρόνη καὶ νὰ
 τον συμβουλεύη νὰ μὴ ἦναι πάντοτε τόσο πολὺ μελαγχολικός, ἀλλ'
 ἐνίστατο οὗτος, ἵνα ὁ γάμος μὴ ἀναβληθῇ ἐπὶ πολὺ. Οἱ γονεῖς τῆς
 Ἄννης ἀντίστησαν ἀκόμη εἰς τὸν γάμον· μάτην οἱ φίλοι τοῦ Πεστα-
 λότση, ὁ Λαβάτερ καὶ ὁ Füssli καὶ ὁ ἰατρὸς Hotz, θεῖος τῆς Ἄννας,
 ὁ δήμαρχος Heidegger, προσεπάθησαν πάσαις δυνάμεσιν, ἵνα τὸν πεί-
 σωσιν. Ἐκῆρυζαν μόνον, ὅτι δὲν ἤθελον μεταχειρισθῆ βίαν, ἵνα ἐμπο-
 δίσωσι τὴν θυγατέρα των νὰ πράξῃ ὡς βούλεται.

Μετὰ ψυχῆς βαρυαλοῦς, ἀλλὰ καὶ μετὰ πλήρους πεποιθήσεως ἐπὶ
 τῶν ἠθικῶν προτερημάτων τοῦ μνηστήρος τῆς, ἀφῆκεν ἡ Ἄννα τὴν
 πατρικὴν οἰκίαν. Ἡ μήτηρ τῆς ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ ἀπελθῇ λέγουσα.
 Σὺ θὰ ἀναγκασθῆς νὰ εὐχαριστηθῆς με μόνον ἄρτον καὶ οἶνον. Βλέ-
 πει τις ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ κ. Schultess τοῦ πατρὸς, ὅτι αὕτη ὑπαν-
 δρεύθη ἄνευ προικὸς καὶ ὅτι τῇ ἀπέστειλαν μόνον τὰ πράγματα καὶ
 τὸ κλειδοκύμβαλόν τῆς. Ὁ γάμος ἐτελέσθη παρόντων εὐαρίθμων φίλων,
 τῇ 30ῃ Σεπτεμβρίου 1769, ἐν τῷ ναφ τοῦ Gelistorf ὑπὸ τοῦ I. Γεωρ-
 γίου Schultess, ὅστις ἐγένετο βραδύτερον ἐφημέριος ἐν Win-
 terthour. Ὁ Πεσταλότσης εἶχεν ἡλικίαν εἰκοσιτριῶν ἐτῶν, ἡ δὲ Ἄννα
 τριάκοντα.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ γάμου τοῦ ἡ κυρία Πεσταλότση
 διετήρει τακτικὸν ἡμερολόγιον, ἐν ᾧ ὁ σύζυγός τῆς κατέγραφε συχνά-
 κισ τὰς σκέψεις του καὶ ἐντυπώσεις. Ἐν τούτῳ θὰ εὐρίσκωμεν τοῦ λοι-
 ποῦ τὰς πολυτιμοτάτας μαρτυρίας¹.

¹ Τὸ ἡμερολόγιον εἶναι εἰς τὴν κατοχὴν τῆς κυρίας τοῦ δημάρχου, ἱατροῦ Zc-
 hander Stadlin, ἐν Zurιχῇ, ἣτις ἐνεπιστεύθη αὐτὸ τῷ κ. Morf ἐν τῇ ἀξιολογῇ περὶ
 Πεσταλότση πραγματεία του.

Ἐν τούτοις ἡ ψυχρότης τῶν γονέων Schultess δὲν διήρκεσε πολὺν χρόνον. Ἀπὸ τῆς 13 Δεκεμβρίου τοῦ 1769, ἐξ ἐβδομάδας μετὰ τὸν γάμον, εὐρίσκομεν τοὺς νεονύμφους διατρίβοντας ἐν τῷ ἀρότρῳ ἢ ἐπίσκεψίς των ἔπρεπε νὰ ἦναι τριήμερος, παρετάθη ὅμως ἐπὶ τρεῖς πλήρεις χαρᾶς ἐβδομάδας. Βλέπει τις τὸν Πεσταλότσην αὐτόν, μετὰ τῆς γυναικὸς του, νὰ βοηθῆ τὸν πενθερόν του εἰς κατασκευὴν γλυκυσματῶν χάριν τῶν ἑορτῶν τοῦ νέου ἔτους καὶ νὰ γράφῃ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τῆς Ἄννας τὰς ἀστείότητας, ἃς ἡ ἐνασχόλησις αὕτη τῷ ἐνέπνεε. Ταυτοχρόνως ἐπεσκέπτοντο πάντας τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν καὶ φίλους καὶ μάλιστα τὴν καλὴν μητέρα κατοικοῦσαν εἰς τὸ *Treillis rouge*. Ἀνεχώρησαν τῆς 28ης Δεκεμβρίου κομίζοντες μεθ' ἑαυτῶν τὴν φιλίαν καὶ τὰς εὐλογίας τῶν δύο οἰκογενειῶν. Κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἐδείπνησαν δις (ἐν τῷ *Treillis rouge* καὶ παρὰ τῷ ἄρχοντι Voegeli) ὕστερον ἐπέβησαν πλοίου καὶ ἔφθασαν εὐτυχῶς εἰς τὸν οἶκόν των ἐν *Muligen*, χάριτας ἄγορτες ἐπὶ τούτῳ τῷ *Παρτοδυσάμῳ Θεῷ*.

Τῆς ἐπαύριον ἦτο ὁ Πεσταλότσης ἐν ταῖς κτήμασιν αὐτοῦ παρὰ τῷ *Birr*, φροντίζων περὶ τῶν σχεδίων τοῦ μέλλοντος καὶ μάλιστα περὶ τῆς κατασκευῆς οἰκίας καὶ σιτοβολῶνος. Ἐν τούτοις εἶχε σπείρει τὰ χωράφια δι' ὄνοβρυχίδων.

Τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Συλβέστρου διένειμαν ἄρτον εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἀντημεῖφθησαν βλέποντες τὴν χαράν, ἣν προϋξένησαν εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς πράξεώς των ταύτης. Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1770 μετέβησαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ *Birmensdorf*, ἵνα ἀκροασθῶσι τῆς ἀπ' ἄμβωνος διδασκαλίας.

Ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη τῶν δύο συζύγων παρεῖχεν αὐτοῖς εὐτυχίαν, ἣτις καθίστα αὐτοὺς νὰ βλέπωσι τὰ πάντα καλά, καὶ διέστρεψε τὰ ὄνειρά των κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τούτου τοῦ ἔτους. Οἱ γονεῖς τῆς Ἄννας ἤρχοντο συχνάκις πρὸς ἐπίσκεψιν. Πλειστάκις ἔφερον χρήματα, ἵνα βοηθήσωσι τὸν γαμβρόν των ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσιν αὐτοῦ. Συχνάκις πρὸς τούτοις ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Πεσταλότση μετέβαινον πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν φίλων των εἰς *Brugg*, εἰς *Birr*, εἰς τὸ φρούριον τοῦ *Braunegg* καὶ ἀλλαχόσε.

Ταυτοχρόνως ὁ Πεσταλότσης εἰργάζετο ὑπερμέτρως καὶ δι' αὐτῶν τῶν χειρῶν του, ἐκτιθέμενος εἰς πάσας τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς καὶ διατρέχων κατὰ πᾶσαν ὥραν τὰ τέσσαρα ἢ πέντε χιλιόμετρα, τὰ διαχωρίζοντα τὴν κατοικίαν του ἀπὸ τοῦ ἀνεγειρομένου κτιρίου.

Ὁ ἀρχιτέκτων *Spielmann* εἶχε διαγράψει τὸ σχέδιον τῶν οἰκοδομημάτων. Ἡ κατοικία ἔπρεπε νὰ ἦναι κατὰ τὸν ἰταλικὸν ῥυθμόν ὁ Πεσταλότσης παρεδέχθη πάντα. Ὁ ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων καὶ ἀντιπρόσωπός του *Μερκῆς* ἦτο κκκῶς ἐκλελεγεγμένος· δὲν ἔχαιρεν οὐδενὸς τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ διεκύβευε σπουδαίως τὰ ἐμπειστουμένα αὐτῷ συμφέροντα.

Ἐν τούτοις ὁ Πεσταλότσης ὑπερέχαιρε βλέπων νὰ βλαστάνῃ ζωηρῶς ἡ ὄνοβρυχίς, καὶ ἐπὶ τῇ καθ' ἑκάστην τελουμένη προόδῳ τῆς οἰκοδομῆς, ἣν καὶ ἐπέσπευδε μεθ' ἀνυπομονησίας πλήρους ἐλπίδος, ὅποτε πλέον πολλοὶ νουνεχεῖς προέβλεπον τὴν κκταστροφὴν του, καὶ λόγοι δυσάρεστοι φθάνοντες εἰς τὸν λοχαγὸν *Schulthess* ἐπλήρουν αὐτοῦ ἀνησυχίας διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συνεταιρισμοῦ του. Σημειώσεις τινὲς ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τῶν συζύγων θέλουσι δηλώσει κάλλιον τὴν κκτάστασιν τῶν πραγμάτων κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1770.

« 5 Μαρτίου. (Ἄννα). Μετέβην μετὰ τοῦ συζύγου μου καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἱατροῦ εἰς τὰ κτήματα. Ἦκουσα κατὰ πρῶτον γνώμην οὐχὶ εὐνοῦν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πολυγαπημένου μου. Εἶναι ὁ ἐφημέριος τοῦ *Birr*, ὁ ὁποῖος ἔχει κακὴν περὶ τούτου ἰδέαν Ἐλυπήθην μὲν διὰ τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἀνησύχησα πολὺ ».

« 25 Ἀπριλίου. Ἀφίξις τοῦ τραπεζίτου *Schulthess* μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη μὲ ἀπασχόλησεν ὅλην τὴν ἡμέραν· ἤθελε δὲ παρατωθῆ λίαν εὐχαρίστως ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, εἰμὴ κακότερος ὑπὲρ τῆς ἔλεγε δυσάρεστους λόγους ἐπὶ τῶν σχεδίων τοῦ ἄγαπητοῦ μου συζύγου· ἐλπίζω, ὅτι δὲν θὰ ἰσχύσῃ οὗτος ἐπὶ βλάβῃ ἡμῶν ».

« 3 Μαρτίου (Πεσταλότσης). Τὴν ἐνάτην ὥραν φθίνει ἐπιστολὴ τοῦ τραπεζίτου *Schulthess*, ὅστις θεωρεῖ τὴν ἐπιχειρήσιν μου ὡσαύτως ἀποτυχοῦσαν. Ἡ ἀγαπητὴ μου σύζυγος μὲ κατηγορεῖ καὶ μ' ἐνθαρρύνει. Μετὰ ταῦτα χαίρω μετ' αὐτῆς διὰ τὴν ἀγάπην τῶν καλῶν τῆς γονέων, οἱ ὁποῖοι μὰ ἀποστέλλουσι σήμερον 100 προσέτι φλωρία ».

« 10 Μαρτίου. (Ἄννα). Σήμερον ὑπελόγησα τὰ ἔξοδα τῆς διατροφῆς καὶ εὔρον αὐτὰ πλεῖον τῶν νομιζομένων ὑπ' ἐμοῦ ἐκινῶν πρὸς βίον ἀπλοῦν, ὡς τὸν ἡμέτερον. Εἰς διάστημα ἐπτά μηνῶν ἀνήλθον εἰς 300 φλωρία. Εἶναι ἀληθές ὅτι κατὰ τὰς ἐξήκοντα ἡμέρας· δὲν εἴμεθα μόνοι καὶ ἐφιλοξενήταμεν δικδοχικῶς ὑπὲρ τοῦς τεσσαράκοντα ἀνθρώπους. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἐκπληττώμεθα διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ταύτην ποσότητα, καὶ δὲν γνωρίζω κανένα ἐκ τῶν φιλοξενηθέντων, ὅστις δὲν ἦτο εἰς ἀμφοτέρους φίλτατος καὶ ἀξιαγαπητότατος· ἦσαν πάντες εἴτε συγγενεῖς εἴτε ἀληθεῖς φίλοι ».

« 12 Μαρτίου. Ὁ *Meis* καὶ ὁ *Schinz*, (δύο φίλοι τοῦ Πεσταλότση), ἔφθασαν ὡς πραγματογνώμονες καὶ ἐπεσκέφθησαν εὐθύς τὴν ἰδιοκτησίαν ἐπανήλθον τὸ ἑσπέρας ἐδρόντες τὰ ἔργα εἰς καλλίτεραν ἢς ἤλπιζον κατάστασιν. Τὴν ἐπαύριον ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ σχολείου, ἵνα ἐκτελέσωσι τοῦς λογαριασμοὺς των. Τὸ ἑσπέρας εἴμεθα πολὺ λυπημένοι, διότι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ πείσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, ὅτι ὁ τραπεζίτης *Schulthess* δὲν ἐσκέπτετο νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ. Ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς μὴ ἐμπιστοσύνης του εἶναι ὁ κακότερος ὑπὲρ τῆς, ὅστις παρέστησεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑπὸ λίαν δυνάρεστον ὄψιν ».

« 17 Μαρτίου. Ἐπιστολὴ τοῦ λοχαγοῦ *Schulthess* ἀναγγέλλει ἡμῖν τὴν διάλυσιν τῆς

έταιρία, 'Εκλαύσαμεν αναλογισθέντες πᾶν ὅτι λυπηρὸν ἠδύνατο νὰ συμβῆ ἡμῖν ἐκ τῆς διαλύσεως ταύτης, διότι ἡ ἀποχώρησις τοῦ τραπεζίτου ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ πᾶσαν πίστωσιν. Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ τῷ ὑποστηρίξαντί με ἐν ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ νὰ εὖρω λόγους πρὸς παρηγορίαν τοῦ συζύγου μου, ὅστις ἦτο ἀπαρηγόρητος, διότι μὲ ἄφησε πτωχὴν καὶ ταῦτα οὕτως ἔγχεον.»

Οἱ σύζυγοι ἦλθον εἰς Ζυρίχην· οἱ γονεῖς των καὶ οἱ φίλοι ἐμείστευσαν δι' αὐτούς, ἵνα κάμωσι τὸν λοχαγὸν Schulthess νὰ ἀποτραπῆ τῆς ἀποφάσεώς του. Ἐκεῖνος δὲ ἐπέισθη καὶ ἡ ἔταιρεία ἐξήκολούθησεν.

Τὸ σπουδαιότατον συμβῶν τοῦ ἔτους τούτου καὶ ἡ μεγίστη χαρὰ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Muligen ἦτο ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ τοῦ Πεσταλότση, τοῦ μόνου τέκνου, τὸ ὅποιον οὕτως ἀπήλαυσεν. Ἡμέρας τινὰς πρὸ τοῦ τοκετοῦ, ἡ Ἄννα σκεπτομένη, ὅτι ἠδύνατο κατ' αὐτὸν νὰ ἀπολέσῃ τὸν βίον, ἔγραψεν εἰς τοὺς γονεῖς τῆς.

«Θὰ ἦτο λυπηρὸν εἰς ἐμὲ καὶ τὴν λύπην ταύτην θὰ ἔφερον μεθ' ἐαυτοῦ εἰς τὸν τάφον, εἰ μὴ κατέλειπον εἰς τοὺς φιλάτους γονεῖς μου γραμμὰς τινὰς εἰς μαρτύριον τῆς βαθείας μου εὐγνωμοσύνης, τὴν ὁποίαν πάντοτε μὲ ἐνέπνευσαν, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ζωηρότερον συνησθάνθην, ἢ ἀπὸ τοῦ γάμου μου. Ἀγαπητοί μου γονεῖς, εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ σύζυγός μου εἶναι ἄξιος πάσης ὑμῶν ἀγάπης.»

Ἡ μήτηρ τοῦ Πεσταλότση προσῆλθεν ἐν τῇ κρίσει τῆς στιγμῇ εἰς βοήθειαν τῆς νέμφης τῆς, μετ' αὐτὴν καὶ ἡ μήτηρ τῆς Ἄννας, βραδύτερον ἡ Bābe, ἀδελφὴ τοῦ Πεσταλότση, ἐνεκατέστη ἐκεῖ, ἵνα φροντίσῃ περὶ τοῦ νεογεννήτου, τὸ ὅποιον ἐφορτώθη ἐκ μικρῶν τινῶν δώρων ὑπὸ τῶν συγγενῶν ἀναδόχων, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Ἡ Ἄννα ἔγραψεν ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τῆς.

« Οὐδέποτε διεσκεδάσαμεν καλλίτερον πάντες ἡμεῖς, ἢ ὅτε συνήλθομεν ἐπὶ τὸ αὐτό· ἐχύσαμεν δάκρυα χαρᾶς. »

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1771 ὁ Πεσταλότσης ἐνεκατέστη μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ ἐν Letten οἰκίαν του, ἣτις ἔλαβε τότε τὸ ὄνομα Neuhof (νέα ἔπαυλις). Μόνον τὸ ἰσόγειον εἶχεν ἀποπερατωθῆ, διότι αἱ περιστάσεις δὲν ἐπέτρεψαν ποσῶς, ἵνα συμπληρωθῆ καὶ ἡ κατασκευὴ τῆς κατὰ τὸ παραδεδεγμένον σχέδιον ὑπερκειμένης ὀροφῆς.

Ἡ πρόσοψις ἦτο πρὸς μεσημβρίαν μετὰ ἐξ παραθύρων φωτιζόντων τέσσαρα δωμάτια βλέποντα πρὸς τὸν κήπον. Ἡ οἰκία αὕτη ἐκάθη τῷ

1842, καὶ ὑψώσαν μὲν τοὺς τοίχους καὶ τὴν στέγην, ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἔμεινε κενὸν καὶ χρησιμεύει ὡς μαγαζεῖον. Ἐπὶ ὁδοῦ ἀγούσης πρὸς τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον τῆς οἰκίας, καὶ ὀλίγα βήματα πρὸς μεσημβρίαν ἀπαντᾷ τις ἐν δεξιᾷ τὴν θέσιν τῆς ἐπαύλεως, ἣτις ὡσαύτως καταστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Πρὸ τῆς ἐπαύλεως ἦτο ἡ κρίνη, ἔπειτα ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους τῆς ὁδοῦ τὸ κοπρὸθέσιον καὶ ὑδροστάσιον. Τὰ κτίρια ταῦτα κατεῖχον τὸ κέντρον μεγάλου κτήματος ἐκ λειμῶνων καὶ χωραφίων, μετὰ τινῶν ἀμπέλων εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου καὶ ἀνωτέρω σειρὰ δένδρων.

Ἄλλὰ τὰ χωράφια ταῦτα ἦσαν ἀκόμη ἥκιστα γόνιμα· κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν βροχῶν παρασυρομένου τοῦ χώματος ἐξεγυμνοῦτο τὸ ἔδαφος καὶ ἀνεφαίνετο ἀμμῶδες στρώμα γῆς· ἡ γεωργία δὲν προώδευεν.

Ταυτοχρόνως ἡ κατασκευὴ τῶν οἰκημάτων εἶχεν ἀπορροφήσει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους χρήματα, καὶ ὁ Μερκῆς, ὁ ἐπιτετραμμένος εἰς τὰς γεωργικὰς ὑποθέσεις, ἐφάνη ἀνάξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Πεσταλότση.

Ὁ τραπεζίτης Schulthess ἀπεσύρθη τότε ὀριστικῶς, ἀπολέσας μέρος τῶν χρημάτων του.

Ὁ Πεσταλότσης, περιορισθεὶς ἤδη εἰς τὰ μικρὰ αὐτοῦ εἰσοδήματα, εὗρεν εἰς τὴν ἀφοσίωσιν τῆς συζύγου του τὰς παρηγορίας καὶ ἐνθαρρύνσεις, ὧν εἶχε μεγίστην ἀνάγκην. Ἡ Ἄννα ἔλαβεν ἐκ τῶν ἀδελφῶν τῆς, ὡς δικαίωμα ἐπὶ τῆς κληρονομίας, ποσότητά τινα χρημάτων, χρησιμεύσασαν πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν. Ἡ μήτηρ τοῦ Πεσταλότση ἐβοήθησεν ὡσαύτως τὸν υἱὸν τῆς, ὡς ἠδύνατο. Οὗτος ἀνεκάλυψε ἀργιλλοτίτανον πηλσίον τοῦ Birr καὶ μετεχειρίσθη αὐτὴν πρὸς λίπασμα τῶν γαιῶν του· ἤνωσε τῇ γεωργίᾳ τῇ ὀλίγιστην πρὸςφερούση ὀφέλη τὴν ὑφαντουργίαν τοῦ βάμβακος. Παρεῖχεν ἵνα νήθηται καὶ ὑφαίνηται ἡ πρώτη ὕλη, ἣν τῷ ἔδιδον οἱ ἀδελφοὶ τῆς συζύγου του.

Μ' ὅλας ταύτας τὰς φροντίδας καὶ τὴν ἐργασίαν ἡ θέσις του καθίστατο ὡσημέραι χείρων, καὶ τὰ χρέη δὲν ἔπαυον αὐξάνοντα. Ὁ Πεσταλότσης αὐτὸς παρετήρησε τότε ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις του εἶχον ὀλοσχερῶς ἀποτύχει.

« Τὸ ὄνειρον τοῦ βίου μου, λέγει, ἡ ἐλπὶς κύκλου ἐνεργείας μεγάλου καὶ εὐλογημένου, οὗ κέντρον ἦτο ἡ ἡσυχία τῆς οἰκιακῆς μου ἐστίας, τὰ πάντα ἠφανίσθησαν. »

Τούτο συνέβη τῷ 1775. Ἡ ἀποτυχία αὕτη δὲν πρέπει νά μας ἐκπλήξει. Καί ὅμως ἐν τῷ βῆθει τῆς ἐπιχειρήσεως, ὑπῆρχον ἰδέαι, ὡν τὸ δίκαιον καὶ τὸ γόνιμον ὁ χρόνος ἐβεβαίωσε· ταῦτα δ' εἶναι τὸ πλεονέκτημα τῆς θεραπείας τελευτωδῶν γαιῶν ἐν συνόλῳ· περὶ τὰς πόλεις, ἢ ἀξία τῶν λιπασμάτων, τὰ ὅποια ἀπώλυντο ἐν ταῖς πολυπληθέσι τῶν πόλεων, τὸ δυνατὸν τοῦ αὐξάνειν τὸ εἰσόδημα τῶν γαιῶν διὰ τελείας καλλιέργειας. Ὅτι ὁ Πεσταλότσης δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματώσῃ τότε, ἄλλοι τὸ ἔπραξαν βραδύτερον. Τῇ 8 Αὐγούστου 1869 ἐπισκεπτόμενοι τὸ Muligen καὶ NeuhoF, εἶδομεν εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην τοῦ Bizz γονιμωτάτην καὶ ποικιλωτάτην καλλιέργειαν, δαυκία, τευλίδας, καὶ λοιπά, λαμπρά, καθαρά, ἀρδευόμενα δι' οὕρων, συγκομιδᾶς πολλάκις τοῦ ἔτους γινομένης· συχνὰς ἀροτριάσεις διὰ βοῶν ἐξευγμένων εἰς τὸν ζυγόν. Οὕτω ἔχουσι ἐφαρμόσει σήμερον τὴν καλλιέργειαν, ἣν ὁ Πεσταλότσης ὠνειρεύετο πρὸ ἑκατονταετίας. Εἶχον παρατηρήσει ἀναμφιβόλως, ὅτι ἡ γεωργικὴ πεῖρα τοῦ NeuhoF ἦτο ὀλίγον σύμφωνος εἰς τὸ σχέδιον τὸ παρεσκευασμένον εἰς τὸ Kir-chberg. Ὁ Πεσταλότσης δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ ἐνώσῃ τοὺς ὄρους, ἐφ' ὧν εἶχε στηριξοί τοὺς ὑπολογισμούς του (π. χ. τὴν γειτόνευσιν τῆς Ζυρίχης)· καὶ ὅμως ἡ ἐμπιστοσύνη του καὶ ὁ ἀνυπόμονος ζῆλος του δὲν τῷ ἐπέτρεψαν νὰ ἀναβάλῃ, καὶ ἔθετο τὴν χεῖρα εἰς τὸ ἔργον χωρὶς νὰ ἔχη ὅλα τὰ πρὸς ἐπιτυχίαν ἀναγκαῖα μέσα. Αὕτη δὲ δὲν εἶναι ἡ μόνη περίστασις, δι' ἣν ἔπαθεν ἕνεκα τῆς διαθέσεως τοῦ χαρακτῆρός του.

Ὄτε ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ NeuhoF εἶδε τὴν γεωργικὴν ἐπιχείρησιν ἀποτυχοῦσαν καὶ τὴν μικρὰν του περιουσίαν διακινδυνεύουσαν, ἀπεφάσισεν ἀνεπίστως νὰ ἰδρῦσῃ ἄσυλον χάριν τῶν πτωχῶν παιδίων.

Λέγουσιν, ὅτι τοῦτο ἦτο ὑψίστη ἀφοσίωσις, εἰμὴ ἦτο ἐσχάτη μωρία· ἦτο ὅμως, ὡς φαίνεται, τὸ φυσικὸν ἀποτέλεσμα ἀντιδράσεως ἐνεργηθείσης ἐν τῇ συνειδήσει καὶ τῷ νῷ αὐτοῦ, ἀφ' οὗτοῦ ἐγένετο πατήρ. Ὁρῶμεν ἤδη νὰ ἐκθέσωμεν ἀπ' ἀρχῆς τὴν νέαν ταύτην ἠθικὴν μεταβολήν, δι' ἧς ὁ Πεσταλότσης εὗρε τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ κλίσιν καὶ κατέστη ὁ εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος.

Πῶς ὁ Πεσταλότσης ἀνέτρεψε τὸ τέκνον του.

« Ὁ Πεσταλότσης ψέγεται ὅτι ἐνσχολεῖται περὶ τὰ βιωτικὰ συμφέροντα τοῦ οἴκου του. Ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ του πληροῖ αὐτὸν θρησκευτικῶν τύψεων. Θέλει νὰ ἀναθρέψῃ τὸ τέκνον του κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αἰμιλίου· ἠναγκασμένος νὰ διορθῶν τὸν Ρουσσὸ κατὰ πᾶν βῆμα, ἀνακαλύπτει τὰς κυρίας ἀρχὰς τῆς μεθόδου του, εὐεργετήματος μὲν τῇ ἀνθρωπότητι, δυστυχήματος δὲ τῷ τέκνῳ τῷ ὑποστάντι αὐτήν.

Ἐπάρχει συνήθως ἐν τῷ βίῳ τῶν νέων περίσσεια κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μακρὰ παραφορᾶς καὶ ἀπάτης, παρασυρούσης αὐτοὺς εἰς ὁδόν, ὅπου βραδέως ἢ ταχέως αἱ πλάναι καὶ ἡ πεῖρα τοῦ πραγματικοῦ βίου τοὺς ἀναγκάζει νὰ σταματήσωσιν. Συνεπῶς τούτοις καὶ ὁ Πεσταλότσης ἐρρίφθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πολιτικὴν ὡς ἐπαναστάτης, εἶτα δὲ εἰς τὴν γεωργίαν ὡς νεωτεριστής. Ἡ τελευταία αὕτη ἐπιχείρησις ἐγένετο αὐτῷ πραγματικῶς ἡ μανία τῆς νεότητός του.

Ἐξεγερθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς φαντασίας πρὸς ἀπόλαυσιν φήμης ὡς ἀκαδημαϊκὸς πολίτης τῆς Ζυρίχης, ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὗρεῖν τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ ἐν τῇ βελτιώσει τῆς γεωργίας, ἔπειτα δὲ καὶ ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὴν μνηστὴν του καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ βεβαιῶσαι τοὺς γονεῖς αὐτῆς, παρεσκευάζων αὐτῇ καλὴν θέσιν, ἀφῆκε κατὰ μικρὸν τὰς οἰκονομικὰς φροντίδας καὶ τὴν κοινὴν φιλοδοξίαν νὰ ἀντικαταστήσωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ του τὰ εὐγενῆ καὶ φιλανθρωπικὰ πάθη, τὰ ὅποια τὸν ἤγον.

Ἄλλ' ἡ ἔκλειψις αὕτη τῆς μεγάλης αὐτοῦ σκέψεως τῆς ἀφοσιώσεως δὲν διήρκεσε πολὺν χρόνον. Μετ' ὀλίγον ἀπεδοκίμασεν εὐκόλως τὴν ἐνέργειαν, ὅπου ἐκράτουν τὰ ὕλικά συμφέροντα, ἔψεξεν ἑαυτόν, ὅτι εἶχεν ἐγκαταλείψει τὰς ἰδέας τῆς τελειότητος ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων, καὶ παρηνωχλήθη ὑπὸ θρησκευτικῶν τύψεων.

Αἱ πλάναι, τὰς ὁποίας τῷ παρήγαγον αἱ γεωργικαὶ αὐταὶ ἀπόπειραι συνετέλεσαν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν ἠθικὴν του ἀναγέννησιν, ἀλλὰ δὲν ἦσαν καὶ αἱ πρῶται αἰτίαι ταύτης. Αἱ ἐνδόμυχοι πεποιθήσεις, ἃς μέλλομεν νὰ μνημονεύσωμεν, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ κρίσις αὕτη ἤρξατο καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Πεσταλότσης οὐδεμίαν εἶχεν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐπιχειρήσεώς του.

Ἐκ τῆς 9 Ἰανουαρίου 1770 ἔγραψεν ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τῆς συζύγου του :

« Διὰ τὴν ἐργάζομαι πλέον εὐχαρίστως ἐν τῷ πεδίῳ τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν; Διὰ τί εἶμαι τόσο ψυχρὸς ἐν τῇ ἀναζητήσει τῶν σπουδαιωτάτων ἀληθειῶν; Εἶναι δυνατόν νὰ στερωθῶ ἤδη τῶν διεγέρσεων ματαίας δόξης, καὶ τῶν παραδειγμάτων, τὰ ὅποια ὤρισεν ἐν τῇ πόλει; Ἄλλὰ θέλω, παρὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης ἀπασχόλησιν, ἣν μοὶ ἐπιφέρουσι τὰ ἔργα τῆς κλίσεώς μου, νὰ ἐνασχοληθῶ ὡσαύτως μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν μου δυνάμεων. ὦ Θεέ! ἐνίσχυσόν με ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ ».

Καὶ κατωτέρω.

« Ἠγέρθημεν βραδέως » αἱ ἐπιστολαί, ἃς ἐπειγόμεν νὰ γράψω ἀπεροόφησαν τὸν χρόνον τῶν προσευχῶν μου, τὸν ὅποιον δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀφήσωμεν ματαίως. Ἡμὴν λίαν ἀπασχολημένος ὄλην τὴν ἡμέραν, καὶ ἠυχαριστούμεν τότε μᾶλλον καὶ ἡμὴν εὐτυχίης, ἣ ὅτε ἐσχόλαζον καὶ ἀνεπαυόμεν. Ἡ παρατήρησις αὕτη μὲ προσβάλλει, διότι ἀποδεικνύει, ὅτι ἀγνοῶ νὰ ἀσχολῶμαι ἀκρῶς περὶ τὴν μόρφωσιν τῆς καρδίας μου. Ἄφοῦ ἔγραψα τὰ ἀνωτέρω, ἐπεδόθη εἰς τὸ παίξιν, ἔπειτα παρήρησα τὸ παιγνίδιον, θλιβόμενος διὰ τὴν κουφότητά μου. Ποῦ θέλει αὕτη μὲ ὀδηγήσει; Τί θὰ γένω ἐν τῷ ὀλίγῳ ἐτῶν; »

(ἔπεται συνέχεια).

M. B.

4. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

A. Γενικῶς.

Ἐν μὲν τῷ Βφ φυλλ. π. ε. (σελ. 67) ἐπραγματεύθημεν γενικῶς τὴν πορείαν, ἣν δεόν ν' ἀκολουθῆ ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας, ἐν δὲ τῷ Ιφ (σελ. 450) εἰδικῶς τὴν κατὰ τὰ πέντε εἰδολογικὰ στάδια διδασκτικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν διηγήσεων τῆς ἱερᾶς γραφῆς. Τὰ ἐπόμενα συνοπτικὰ προπαρασκευαστικὰ ὑποδείγματα τῶν ἐκλεχθεισῶν ἱστοριῶν τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ παρέχουσι τῷ διδασκάλῳ σημείον τι ὑποστηρίξεως πρὸς ἰδίαν θεμελιώδη προπαρασκευήν, ἢ ἀφορμὴν πρὸς παραβολὴν τοῦ εἶδους τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀντιλήψεως μετὰ τοῦ τῆς ἡμετέρας.

Μόνον ἐπὶ τινος σημείου ποιούμεν παρατήρησιν τινα. Ἡ προσφορὰ ἀπὸ τούτου τοῦ σχολικοῦ ἔτους δύναται νὰ γίνηται καὶ διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ῥέουσα καὶ αἰσθητικὴ, ὅπως μὴ προξενήσῃ βλάβην εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ περιεχομένου. Τῷ διδασκάλῳ φυσικῶς ἀκώλυτος τυγχάνει ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἐκ μέρους τοῦ προανὰγνωσις ἐν τῷ τέλει τῆς προσφορᾶς, ὅπως καταστή τοῖς παισὶν ἡ διηγησις αἰσθητικὴ καὶ εὐάρεστος. Πρὸς τούτῳ συνιστῶμεν ἐνταῦθα ἔτι τὴν ἐκ τοῦ διδασκάλου διηγησιν.

B. Εἰδικῶς.

1. Ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ.

1. Στάδιον.— «Εὐθύς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου». Ἡ ἐλπίς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίας καὶ αἱ προφητεῖαι παρὰ τῷ Ἰουδαϊκῷ λαῷ, ἡ κλίσις αὐτοῦ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἔτι μεγαλειτέρα πλημμέλεια παρὰ τοῖς ἔθνευσι. Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὸ βασίλειον αὐτῶν, Καῖσαρ Αὐγουστος, τιμῆ. Πόλις Δαβὶδ Βηθλεέμ, Μαρία καὶ Ἰωσήφ ἐκ τοῦ γένους Δαβὶδ ἐν Ναζαρέτ. Ὁ καιρὸς ἐπληρώθη. «Οὐκ ἀδυνατήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα».

2. Στάδιον.— 1. Μέρος.— Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ. Συνδιάλεξις. Διὰ τί ἐπέμφθη ὁ ἄγγελος καὶ διὰ τί εἰς τὴν Μαρίαν; Διὰ τί πρέπει νὰ ὀνομασθῆ τὸ παιδίον Ἰησοῦς; Ὅποιοι βασιλεὺς θὰ γίνῃ τὸ παιδίον; Ἡ ταπεινότης ὑποταγῆ τῆς Μαρίας.

2. Μέρος.— Ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ.

Ἡ γήϊνος ταπεινότης καὶ ἡ οὐράνιος ὑψηλότης τοῦ Ἰησοῦ καταδείκνυται ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῆς πορείας. (Σταῦλος, φάτνη—ὁ εὐαγγελισμὸς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα).

Διὰ τί χαίρουσιν οἱ ποιμένες καὶ ἅπας ὁ λαός; Διὰ τί ὀνομάσθη τὸ παιδίον Χριστὸς καὶ Κύριος; Διὰ τί αἱ οὐράνιοι δυνάμεις δοξολογοῦσιν τὸν Θεόν; Ἰδέαι τῆς Μαρίας περὶ τοῦ θαυμασίου τούτου συμβάντος.

3. Στάδιον.— Ἀναζήτησις καὶ παραβολὴ τῶν μεγάλων εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐν ταῖς ἱστορίαις τῆς ἀγίας γραφῆς ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς ἐκ τῆς ἐξορίας μετ' ἰδιαίτερας ἐπισκοπήσεως αὐτῶν τε καὶ τῶν εὐεργετηθέντων (Ἀβραάμ, Μωσῆς, Προφῆται). Ἡ βᾶσις τούτων τῶν εὐεργεσιῶν εἶναι

ἡ θεία ἀγάπη, ἧς σκοπός ἐστιν ὁ εὐσεβῆς βίος τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐπιτυχία παρὰ τῷ Ἰουδαϊκῷ λαῷ εἶναι ἀνεπαρκής· εἰσέτι δὲ πληθὺς ἐθνικῶν ζῆ ἐν τῷ σκότει τῆς ἀθείας. Ὁ κόσμος ἀπόλλυται· ὁ δὲ Θεὸς ἀποστέλλει τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν αὐτοῦ.

4. Σταδίον.— «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόλληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον.»

5. Σταδίον.— Ὁ Θεὸς ἠγάπησε τὸν κόσμον καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸν υἱὸν αὐτοῦ· Χαρὰ τῶν Χριστιανῶν, ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων.

Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκει καὶ ἡ γῆ τὸ σπῆλαιον τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει. Ἄγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι· Μάγοι δὲ μετὰ Ἀστέρος ὁδοιποροῦσι· δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε· ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε λαοί, ὅτι δεδόξασται.—Εἰκῶν.

5. ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

1. Χρονολογία.

30. π. Χρ. μέχρι 14 μετὰ Χριστὸν Αὐγούστος. 1 Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ. 29 ἐμφάνισις Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· 30 ἐμφάνισις τοῦ Ἰησοῦ. 32 θάνατος Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

2. Γεωγραφικὸν περιεχόμενον.

Εἰς τὴν γνωστὴν γεωγραφικὴν ὕλην προστίθενται τὰ ἐπόμενα. Διαίρεσις τῆς ἀγίας χώρας (Παλαιστίνη) εἰς ἐπαρχίας· Ἰουδαία, Σαμάρεια, Γαλιλαία, Ναζαρέτ, Καπερναοῦμ, Κανᾶ, Ναὶν, Βηθαϊδᾶ, Καισάρεια, Φίλιππος, Τύρος (Σιδῶν), λίμνη Γενησαρέτ.

3. Πολιτικο-ιστορικὸν περιεχόμενον

Οἰκογένεια. Τελετὴ τοῦ γάμου· ὀνοματοθεσία τὴν ὀγδόην ἡμέραν· κηδεία τῶν νεκρῶν, ἔθιμα· φιλοξενία, πανδοχεία.

Ἐνδύματα. Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, πλούσιος καὶ πτωχός.

Χρήματα. Δίλεπτον, γροσίκιον. Λίτρα, ἑκατόλιτρον.

Ἀσχολίαι. Γεωργία, κτηνοτροφία, ἀλιεΐα.

Ἡ Κοινωνικαὶ θέσεις. Ἰερεῖς, Γραμματεῖς, Σαδδουκαῖοι, Φαρισαῖοι, Λευῖται, Τελῶναι, Ῥωμαῖοι· ἀξιωματικοί, στρατιῶται· λησταί, ἀλιεῖς, βοσκοί, γεωργοί.

Κακὰ ἔθιμα καὶ δεισιδαιμονίαι. Μεταχειρήσεις τῶν λεπρῶν καὶ δαιμονικῶν.

Λατρεία τοῦ Θεοῦ. Ναός, καθήκοντα τῶν ἀρχιερέων, Ἰερεῖς, λίβανος, πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ ἐν καιρῷ τῶν ἑορτῶν, θυσία, νηστεΐα, δίδειν τὸ δέκατον, ὁ τελευταῖος προφήτης (βάπτισμα).

Πολιτικά. Ῥωμαϊκὴ κυριαρχία, ὑποτελεῖς βασιλεῖς, τοπάρχης, στατιστική, ἐξάσκησις τῆς δικαιοσύνης, δουλεία, δεσποτισμός.

4. Ἠθικο-θρησκευτικὸν περιεχόμενον.

1. Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον κτλ.
2. Ὁ Θεὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν.

3. Κύριος φυλάττει πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.
4. Κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.

5. Ὁ Χριστὸς ὑπολιμπάνει ἡμῖν ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ.

6. Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.
7. Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

8. Ἐπιστεύσαμεν καὶ ἐγνωρίσαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ ζῶντος.

9. Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.

10. Ἄφετε τὰ παιδιά ἐρχεσθαι πρὸς με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

11. Αὐτὰ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυροῦσι περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατὴρ μὲ ἐπέσταλκεν.

12. Χαίρειν μετὰ χαῖρόν των· κλαίειν μετὰ κλαίωντων.
13. Ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δοξάσεις με.

14. Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ.

15. Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι.
16. Μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάττοντες αὐτόν.
17. Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.
18. Ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
19. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.
20. Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ. Ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.
21. Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε· μὴδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.
22. Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.
23. Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσι.
24. Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον.
25. Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν καὶ τοῦ κυρίου αἰ διέξοδοι τοῦ θανάτου.
26. Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

Ἔσματα.

- Ἡ γέννησίς σου Χριστέ ὁ Θεὸς κτλ.
- Ἡ παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον κτλ.
- Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου κτλ.
- Τὴν ὠραιότητα τῆς παρθενίας σου κτλ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΠΝΟΗΣ

ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ.

Ἡ ἀναπνοὴ σύγκειται ἐκ τῶν δύο ἀνταποκρινομένων πράξεων τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς καὶ ἐπικυβερνᾶται παρὰ τῷ ἐνήλικι καὶ ἡσυχῶς καθημένῳ ἀνδρὶ 13κις ἕως 15κις κατὰ λεπτόν. Αἱ ἀναπνευστικαὶ κινήσεις εἶναι αὐτόματοι, τ. ἔ. τοιαῦται, αἵτινες παράγονται ἀφ' ἑαυτῶν ἄνευ τῆς ἡμετέρας βουλήσεως· ἐξ ἀφορμῆς ποιῶν τινων ἐρεθισμῶν, ἤτοι τῆς ἀτμοσφαιρας. Ἡ ἀναπνοὴ χρησιμεύει ἐν πρώτοις εἰς τὰς θρεπτικὰς λειτουργίας, ἰδίως εἰς τὴν ἀνάεωσιν τοῦ αἵματος ἐν τοῖς πνεύμοσιν· ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς βουλήσεως δύναται ὁ ἡσυχος, ῥυθμικῶς γινόμενος μηχανισμὸς τῆς ἀναπνοῆς, νὰ ἐπισχεθῇ καὶ νὰ τροποποιηθῇ οὕτως, ὥστε νὰ παράγῃ τὸ λαλεῖν καὶ τὸ ἄδειν. Αὐλοῦμεν καὶ ἄδομεν διὰ τοῦ ἐκπνεομένου, ἐκ τῶν πνευμόνων ἐξερχομένου ἀερίου ρεύματος, ὅπου οἱ μὲν πνεύμονες ἐνεργοῦσι ὡς φύσαι, ἡ δὲ τραχεῖα ἀρτηρία ὡς κιβωτὸς ἀνέμου καὶ ὁ λάρυγξ μετὰ τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος καὶ τῆς ρίνος ὡς αὐλὸς μετὰ προσβολῆς. (Μόνον ὁ ἐγγαστρίμιθος λαλεῖ διὰ τοῦ εἰσπνεομένου ρεύματος τοῦ ἀέρος). Ἐνταῦθα πρέπει ὁ εἰσπνεόμενος ἀὴρ νὰ στοιβάζηται τρόπον τινὰ ἐν τῇ τραχεῖᾳ ἀρτηρίᾳ καὶ ἔπειτα νὰ ἐκπέμπηται πάλιν βραδέως κατὰ τὴν χρεῖαν τῶν γλωσσικῶν φθόγγων. Καὶ αἱ τροποποιήσεις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναπνοῆς, αἱ ὁποῖαι γίνονται, ὅπως πλάττωνται γλωσσικοὶ τινες φθόγγοι, γίνονται μετὰ τὴν πρὸς τοῦτο ἄσκησιν μηχανικῶς καὶ κατ' ἐστικτον, χωρὶς νὰ πίπτωσιν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς σφαοῦς ἡμῶς συνειδήσεως. Ὀλίγιστοι ἄνθρωποι ἔχουσιν ἰδέαν τινὰ, τίνες τροποποιήσεις τῆς ἡσυχου, ὁμοιομόρφου, ῥυθμικῆς ἀναπνοῆς πρέπει νὰ ἐκτελεσθῶσι πρὸς παραγωγὴν τῶν γλωσσικῶν φθόγγων· ἡκιστα ἐπίσης ἔχουσι συνειδήσιν τῆς ἰδιαζούσης οἰκονομίας τῆς ἀναπνοῆς, ἣν ὁ ῥήτωρ πρέπει νὰ τηρῇ, ὅπως τὸ εἰσπνευσθὲν ποσὸν τοῦ ἀέρος ἐξαρκέσῃ αὐτῷ εἰς τὴν ἀπαγγελίαν μακρᾶς τινος περιόδου καὶ συγχρόνως νὰ φέρῃ εἰς ἁρμονίαν τὰς ἀναπαύλας τῆς ἀναπνοῆς πρὸς τὰς λογικὰς καὶ συντακτικὰς ἀναπαύσεις. Πρέπει βεβαίως νὰ τὸ θεωρήσωμεν ὡς μίαν εὐεργετικὴν διάταξιν, ὅτι ἡ πρὸς τὸ λαλεῖν καὶ ἄδειν ἀναγκαῖα οἰκονομία τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναπνοῆς πίπτει εἰς

τήν σφαῖραν τοῦ ἐνστίκτου, χωρίς ν' ἀπαιτῆ οὐδὲν μέρος τῆς παραστατικῆς δυνάμεως τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως· διότι βεβαίως θὰ ἦτο ἀπορόν τι χρῆμα, ἐὰν ὁ ῥήτωρ ὤφειλε καὶ εἰς τοῦτο ἀκόμη νὰ προσέχη, πῶς δηλ. νὰ διαρθρώσῃ τὸν τῆς ἀναπνοῆς μηχανισμόν καὶ ποῦ ἰδίως νὰ κάμῃ τὰς ἀναπαύλας τῆς ἀναπνοῆς. Ἐν πᾶσι τούτοις ἡ παιδαγωγικὴ ἐγένετο καὶ τούτου τοῦ ἀντικειμένου ἐγκρατής, τρέψασα τὴν προσοχὴν εἰς τὴν γυμναστικὴν τῆς ἀναπνοῆς.

Σκοπὸς τῆς γυμναστικῆς ταύτης εἶναι νὰ συντελέσῃ διὰ τινος λογικοῦ τρόπου τῆς ἀναπνοῆς εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς σωματικῆς ὑγείας καὶ ἰκανότητος καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναπνοῆς κράτους νὰ προαγάγῃ τὸ λαλεῖν καὶ ἄδειν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον σπουδάζει τὸ μέγεθος τῆς ἀναπνοῆς τῆς δαπανωμένης ἐν τῇ προσφορᾷ ἐνὸς ἐκάστου φθόγγου καὶ λέξεως, διότι τὸ ποσὸν τῆς ἀναπνοῆς, τ. ἔ. τὸ ποσὸν τοῦ ἀέρος, ὅπερ δαπανᾶται πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν, δύναται νὰ εἶναι πολὺ διάφορον καὶ δίδει ἐπομένως παραγέλματα περὶ τῆς ἐν τῷ λαλεῖν καὶ ἄδειν στάσεως. Τοιαῦτα παραγέλματα εἶναι, ὅτι αἱ τῆς ἀναπνοῆς ἀναπαυλαὶ πρέπει νὰ συμπίπτωσι πάντοτε πρὸς τὰς τοῦ λόγου· ὅτι ἐνταῦθα πρέπει νὰ διαιρηθῶσι μείζονες καὶ ἐλάττονες διακοπαὶ τοῦ λόγου, ὧν ἐκεῖναι μὲν ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὴν (τελείαν) στιγμὴν εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐρωτήσεως καὶ ἐπιφωνήσεως, αὗται δὲ αἱ μικρότεραι εἰς τὴν παῦσαν, ὥστε τὰ σημεῖα τῆς στίξεως ἐν τῇ γραφῇ μεταβάλλονται εἰς ἀναπνευστικὰ σημεῖα, τ. ἔ. εἰς σημεῖα πλήρων καὶ ἡμισειῶν ἀναπνοῶν καὶ κατὰ τὰς σχέσεις ταύτας πρέπει νὰ κανονίζεται ἡ πρὸς ἀναπνοὴν ἐτοιμότης.

Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα, πῶς ὀφείλει τις ἐν τῷ λέγειν ν' ἀναπνέῃ, συγκεφαλαιοῖ ὁ *Krusche* εἰς τοὺς ἐπομένους κανόνας. 1. Ἄναπναι ἐν ἐκάστη τοῦ λόγου ἀναπαύσει καὶ ἐν παντὶ σημείῳ ἀναπνοῆς, λοιπὸν ὅσας εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὸ καλῶς λαλεῖν καὶ ἀναγινώσκειν, τ. ἔ. εἰς καλὴν προφορὰν, ὀρθὸν τονισμόν καὶ σύμφωνον πρὸς τὸ νόημα διάρθρωσιν. 2. Εἰσπναι κατὰ πλήρεις καὶ ἡμισείας πνοὰς μετὰ μετρίου τάχους καὶ χωρίς ν' ἀκούηται καὶ ἐξόδευε τὴν ἀναπνοὴν ἡρέμα καὶ φειδωλῶς. Ἡ τήρησις τῶν δύο τούτων κανόνων καθίσταται δυσχερῆς ἐκ τούτου, ὅτι πολὺ ὀλίγα μόνον παιδιὰ ἐννοοῦσι νὰ εἰσπνέωσι βραδέως καὶ βαθέως, ἔτι δ' ὀλιγώτερον νὰ κρατῶσι τὴν πνοὴν καὶ ν' ἀφήσωσιν αὐτὴν νὰ ἐξέρχεται ὅλη ἡσύχως καὶ ἀσφωφτί, ὅθεν δὴ παράγεται ἡ ἀνάγκη ἐσχεδιασμένης γυμναστικῆς τῆς ἀναπνοῆς. Εἰς

ταύτην ἀνήκει λοιπὸν ἡ ἤδη ὑπὸ τοῦ *Kartliou* τονισθεῖσα καὶ ὑπὸ *Shrelea* ἀκριβέστερον κανονισθεῖσα ἄσκησις εἰς τὸ βαθέως ἀναπνεῖν, ἣτις ὀφείλει νὰ ὑπηρετῆ εἰς τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας δύο σκοποὺς τῆς γυμναστικῆς τῆς ἀναπνοῆς. Τὰ κεφαλαιώδη μέρη ἐν τῷ βαθέως ἀναπνεῖν εἶναι κατὰ ταῦτα 1) εἰσπνοὴ μακρὰ καὶ πλήρης καὶ βαθεῖα ἐκτελουμένη μετὰ συνειδήσεως, ἀποχρῶσα ἐπίσχεσις τῆς ἀναπνοῆς καὶ ἐκπνοὴ ἡσύχως ρέουσα, μὴ ἀκουομένη· 2) ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἐκουσίας ἀναπνοῆς ἐν τῷ λαλεῖν καὶ ἀναγινώσκειν. Κατὰ ταῦτα καὶ αἱ τῆς ἀναπνοῆς ἀσκήσεις διαιροῦνται εἰς δύο τάξεις, ἄς δυνάμεθα μετὰ τοῦ *Krusche* νὰ ὀνομάσωμεν δι' ὀνομάτων τῆς γυμναστικῆς καὶ νὰ ὑποδιαιρέσωμεν εἰς δύο τμήματα, καὶ δὴ :

1. Ἐλεύθεραι ἀσκήσεις.	2. Ἀσκήσεις τάξεως.
1. Ἀναπνοὴ ἢ κράτησις τῆς ἀναπνοῆς.	1. Ἀναπνοὴ μετ' ἀριθμήσεως.
1. Ἀναπνοὴ μετὰ α) βραχείας, β) παρατεταμένης ἐπίσχεσεως τῆς πνοῆς.	2. Ἀναπνοὴ μετ' ἐπαναλήψεως λέξεώς τινος.
3. Ἀναπνοὴ μετὰ διακεκομμένης ἐκπνοῆς.	3. Ἀναπνοὴ μεθ' ὀμιλίας καὶ ἀναγνώσεως α) προτάσεων, β) ὑποδειγματικῶν τεμαχίων λόγου.

Ἐν ταῖς ἀσκήσεσι τῆς δευτέρας σειρᾶς συνδέεται μετὰ τοῦ ἀναπνεῖν τὸ λαλεῖν καὶ μάλιστα ἐν μορφῇ τακτικῆς ἀριθμήσεως. Ἐν μιᾷ ἐκπνοῇ λαμβάνηται κατ' ἀρχᾶς μὲν ἡ σειρὰ τῶν ἀριθμῶν μέχρι πέντε, εἶτα δὲ βαθμηδὸν μέχρι δώδεκα. Ἐν ἀνωτέροις βαθμοῖσι τὴν θέσιν τῶν ἀριθμῶν λαμβάνουσι λέξεις, προτάσεις καὶ ὀλόκληρα τεμάχια ἀναγνωσμάτων.

Μὴ θέλοντες νὰ ὑποτιμήσωμεν τὴν σπουδαιότητα τῆς γυμναστικῆς τῆς ἀναπνοῆς κατὰ τὴν διαιτητικὴν ἐποψίαν, δὲν δυνάμεθα ὅμως ν' ἀποδώσωμεν αὐτῇ ἰδιαιτέραν τινα ἀξίαν διὰ τὴν συνήθη ὀμιλίαν, διότι ἡ ὑπ' αὐτῆς ἐπιδιωκομένη μόρφωσις λογικῆς τινος τέχνης τῆς χρήσεως τῆς ἀναπνοῆς κατορθοῦται διὰ τοῦ ἐνστίκτου ἐπίσης καλῶς καὶ ἐπίσης ἀσφαλῶς, ὡς διὰ τῆς ἐσχεδιασμένης ὁδηγίας καὶ θὰ ἦτο μάλιστα ἀσκοπος ἐπιβάρυνσις τῆς ἡμετέρας (σαφοῦς) συνειδήσεως, ἣτις πρέπει νὰ τηρῆται ἀνοικτὴ δι' ὑψηλότερα πράγματα, ἐὰν ἠθέλομεν τὴν φυσικὴν (ἄνευ συνειδήσεως γινομένην) ἀναπνοὴν ν' ἀντικαταστήσωμεν διὰ τεχνητῆς καὶ διὰ μέσου παραστάσεων γινομένης ἀναπνοῆς.

Μόνον ἐν τῷ ἄδειν, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖα αὐστηροτέρα τις οἰκονομία τῆς ἀναπνοῆς, εἶναι ἀξία συστάσεως ἢ εἰσαγωγῆς σημείων πλήρους καὶ ἡμισείας ἀναπνοῆς.

(Ἐκ τῆς «Παιδαγωγικῆς ἔγκυκλοπαιδείας» τοῦ Λίνδνερ.)

Θ Ε Μ Ε Δ Ι Ω Σ Ι Σ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ.

Ἡ πρώτη οὐσιώδης διδασκαλία τῆς ἐπιστημονικῆς παιδαγωγικῆς εἶναι ἡ ἐξῆς· ἀἠ παιδαγωγικὴ ὡς ἐπιστήμη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας (ἠθικῆς) καὶ τῆς ψυχολογίας. Ἡ μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία δεικνύει τὸ τέρμα ἢ τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς, ἡ δὲ ψυχολογία τὴν ὁδόν, τὰ μέσα καὶ τὰ κωλύματα.

Κατὰ τὸ θεώρημα τοῦτο οἰκοδομεῖται ἡ παιδαγωγικὴ ἐπὶ δύο στερεῶν στύλων, τῆς ἐπιστημονικῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ψυχολογίας καὶ μόνον διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων ἐρμάτων προάγεται εἰς ἐπιστήμην.

Ἡ ἠθικὴ θεμελιούται ἐπὶ τῶν ἐξῆς πέντε ἰδεῶν, ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς τελειότητος, τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀγάπης, τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀνταποδόσεως. Γί σημαίνουσιν αἱ ἐκφράσεις αὗται;

1. Ἡ ἰδέα τῆς τελειότητος.

Ἡ ἰδέα τῆς τελειότητος ἀπαιτεῖ ἰσχυράν, πολλήν καὶ ἀφθονον βούλησιν.

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α.

α) Ὁ τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος δέκατος ἕκτος (1774—1793) ἦτο φιλόανθρωπος, ἤθελε τὸ καλὸν καὶ ἠγάπα τὸ γαλλικὸν ἔθνος, ἀλλ' ἐδείκνυεν ἀσθενῆ θέλησιν. Ὅτε μὲν ὑπήκουεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς αὐλικῆς του μερίδος, ὅτε δὲ εἰς τὰς τοῦ λαοῦ. Προσεκάλεσε τὸν ὑπουργὸν Νέκκερ, ὡς σωτῆρα τῆς χώρας, εἶτα δὲ ἀπέπεμψεν αὐτὸν ἕνεκα τῶν πίσεων τῆς αὐλῆς· βραδύτερον παρέλαβεν αὐτὸν αὖθις, καὶ πάλιν ἀπέπεμψεν αὐτὸν καὶ οὕτως ἐφεξῆς. Οἱ ἱστορικοὶ ἀποκαλοῦσιν αὐτὸν κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον.

β) Οἱ ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Οὐλαντ τρεῖς κυνηγοί, οἵτινες ἤθελον

νὰ κυνηγήσωσι τὴν λευκὴν ἔλαφον. Οὗτοι εἶχον νωθρὰν φύσιν καὶ ἀσθενῆ θέλησιν.

γ) Ὁ Ἀμλὲτ ἐν τῇ τραγωδίᾳ τοῦ Σαίξπηρ διενουθήη νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς του. Ὑπὸ ὄνειρου καὶ φροντίδος κωλύεται εἰς τὴν πράξιν.

δ) Ναπολέον ὁ Α'. ἤγχεεν εἰς πέρας διὰ τῆς θελήσεώς του μεγαλοπρεπεῖς ἐκστρατείας. Μετὰ τὴν φοβερὰν ἐν Ῥωσσίᾳ ἤτταν (1812) δὲν ἐθεώρησε τὸ ἔργον του ματαιωθέν, ἀλλ' ἐπεφάνη (ἐν τῷ ἔχει τοῦ 1813) ἐκ νέου εἰς τὸ πεδῖον. Βραδύτερον ἔχει ὄλην τὴν Εὐρώπην ἐναντίον του—δὲν ἀποδέχεται τοὺς εἰς αὐτὸν ἐπικνειλημμένως προταθέντας περὶ εἰρήνης ὅρους.—Διαπράττει ἐν τῷ κράτει του μεγάλας μεταρρυθμίσεις, μεριμνᾷ περὶ νομοθεσίας (κώδιξ τοῦ Ναπολέοντος), περὶ ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν. Ἦτο οὐ μόνον δεινὸς στρατηγός, ἀλλὰ καὶ μέγας βασιλεὺς καὶ νομοθέτης, εὐφυῆς ἀνὴρ.

ε) Ὁ τῶν Ἰωκωνιτῶν ἱππότης ἐν τῷ χορικῷ ἄσματι τοῦ Σχιλλέρου «ὁ ἀγὼν πρὸς τὸν δράκοντα» θυσιάζει τὴν ἀγάπην τοῦ προστάτου του, τὴν θέσιν του, αὐτὴν τὴν ζωὴν του, ἐν ὀλίγοις τῷ πᾶν, ὅπως φωνεῖσθαι τὸν δράκοντα.

ς) Ὁδυσσεύς, Ἰούλιος Καίσαρ, Φρειδερίκος ὁ μέγας. Ἡ ὑπὸ τὸ α, β καὶ γ δηλωθεῖσα βούλησις ἀπαρέσκει, διότι εἶναι ἀσθενῆς, ἡ δὲ ὑπὸ τὸ δ, ε, καὶ ς μνημονευθεῖσα, ἄνευ τῆς ἐξετάσεως τῆς ἀγαθῆς πράξεως, ἀρέσκει διὰ τὴν ἰσχύν της, διὰ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως καὶ ἐνεργείας, ὡς καὶ διὰ τὴν ποικιλίαν της καὶ τὴν δεικνυμένην συμφωνίαν πρὸς ἐκάστην ὁρμὴν της. Ἡ τελευταία θέλησις ἀρέσκει καλλίτερον ἢ ἡ πρώτη, διότι εἶναι τελειότερα.

2. Ἡ ἰδέα τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἰδέα τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ συμφωνία τῆς ἡμετέρας βουλήσεως πρὸς τὴν ἡμετέραν φρόνησιν ἢ τὸ πράττειν κατ' ἰδίαν κρείττονα πεποιθήσιν. Ὁ παρὰ ταύτην ἢ κατὰ τὰς ἰδέας καὶ τὰ παραγγέλματα ἄλλων πράττων δὲν εἶναι ἀληθῶς ἠθικὸς (καὶ ἐσωτερικῶς ἐλεύθερος).

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α.

α) Ὁ φίλος σου εἶναι παραδεδωμένος εἰς τὴν φιλοποσίαν, παριστᾶς εἰς αὐτὸν τὸ ἠθικῶς βδελυρὸν τοῦ ἐλαττώματος τούτου· καὶ αὐτὸς

είναι περί τούτου πεπεισμένος, ὅτι ἡ φιλοποσία εἶναι ἐλάττωμα, καὶ ὁμως μεθύσκειται αὐθις.

β) Ὁ I. I. Rousseau ὡς νέος ἔκλεψεν ἐν τινι εὐγενεῖ οἰκογενεῖα ὠραίαν μεταξωτὴν ταινίαν, ὡς αὐτὸς ὁ ἴδιος διηγεῖται εἰς τὰς ἐξομολογήσεις του. Ἴνα δὲ ἀπομακρύνῃ τὴν ἐπὶ αὐτοῦ ὑποψίαν, ἠτιάζατο διὰ τὸ ἔγκλημα τοῦτο ἐνώπιον ὅλης τῆς οἰκογενείας ἀθῶον κοράσιον, ὑπηρέτριαν. Ὁ Rousseau ἐθεώρει τὴν κλοπὴν, τὸ ψεῦδος, τὴν δικβολὴν ὡς ἄδικον, ὡς βλέπομεν ἐκ τῆς βραδύτερον γενομένης μετανοίας του.

γ) Πιλάτος. Εἰ καὶ ἦν πεπεισμένος περὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ Χριστοῦ, ὁμως παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸ σταυρωθῆναι.

δ) Πλούσιος, ὅστις κατηγορούμενος διὰ μέγα ψεῦδος εὐρίσκεται ἐν φυλακῇ πρὸς ἀνάκρισιν, προσφέρει εἰς πτωχὸν δεσμοφύλακα κατάχρεον δέκα χιλιάδας δραχμῶν ἐπὶ τῷ ὄρφ νὰ ἀφήσῃ αὐτὸν νὰ φύγῃ. Ὁ δεσμοφύλαξ ἠδύνατο ἐφάπαξ νὰ σωθῆ ἐκ τῆς ἀνάγκης· ἀλλ' ἡ πράξις ἀντίστρατεύεται εἰς τὴν κρείττονα πεποιθήσιν του· τούτου ἕνεκα ἀρνεῖται τὴν προσφορὰν.

Αἱ πράξεις ὑπὸ τὸ α, β καὶ γ ἀπαρέσκουσι, διότι ἡ βούλησις τῶν μνημονευθέντων προσώπων εἶναι εἰς ἀντιλογίαν πρὸς τὴν ἠθικὴν των φρόνησιν ἢ πρὸς τὴν κρείττονα πεποιθήσιν των. Ἡ βούλησις τοῦ ὑπὸ τὸ δ ῥηθέντος πτωχοῦ τὸναντίον ἀρέσκει ἀπολύτως καὶ γενικῶς, διότι συμφωνεῖ πρὸς τὴν πεποιθήσιν αὐτοῦ (πρὸς τὸ οἰκεῖον ὑπόδειγμα).

Ἡ μὲν ἐξ οἰκείας θελήσεως ἐπιτέλεσις ξένης γνώμης, καὶ καλὴ ἂν ᾦναι, δὲν ἀρέσκει τόσον, ὅσον ἡ ἐπιτέλεσις τῆς οἰκείας γνώμης. Ὁ θέλων τι ἄνευ ἰδίας ἠθικῆς κρίσεως, δὲν κέκτηται οὐσιώδη χρεῖαν τῆς ἠθικῆς ἀξίας, καὶ εὐρίσκεται ἔτι ἐν καταστάσει τῆς ἀνηλικιότητος.

Ἡ ἐν συνειδήσει γινομένη συμφωνία τῆς βουλήσεως πρὸς τὴν ἠθικὴν φρόνησιν ὀνομάζεται ἐσωτερικὴ ἐλευθερία, καὶ δὴ διὰ τοῦτο, διότι τοιαύτη θέλησις, ἀκολουθοῦσα τὴν κρείττονα αὐτῆς φρόνησιν (τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως), ἀποβαίνει ἐλευθέρω ἐκ τῆς ἐξουσίας παπεινῶν ὀρέξεων, κλίσεων καὶ παθῶν, καὶ ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ κακοῦ· οὕτω δὲ εἶναι ἀνεξάρτητος. Ὁ ἐσωτερικῶς ἐλεύθερος θέλει τοῦτο, ὅπερ ἡ ἠθικὴ φρόνησις ἐγκρίνει, παραμελεῖ δὲ ὅ, τι αὐτὴ ἀποδοκιμάζει.

3. Ἡ ἰδέα τῆς ἀγάπης.

Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ἄνευ ἐγωῖσμοῦ ἀφοσίωσις εἰς τὸ ἀγαθὸν τῶν ἀν-

θρώπων, εἰς τὴν χρηστότητα τῆς καρδίας ἢ εἰς τὴν καθαρὰν ἀγάπην.

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α.

α) Τὸ πρὸς τὸν Δαυὶδ φρόνημα τοῦ Ἰωνάθα.

β) Ὁ ἐλεήμων Σαμαρείτης.

γ) Ὁ Χριστὸς αὐτός. Φροντίζει περὶ τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν, περὶ τῆς μητρὸς του ὧν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ περὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων.

δ) Οἱ πρῶτοι χριστιανοί. Οὗτοι εἶναι μία καρδιά καὶ μία ψυχή.

ε) Ἄβεσαλὼμ. Ἡθέλησε νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν πατέρα του.

ς) Πραγματευτὴς τις χαίρει, ἐὰν ὁ ἀνταγωνιστὴς του πάσῃ μεγάλαις ζημίαις· ὁ πρῶτος διανοεῖται ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν τελευταῖον τοὺς ἀγοραστάς.

Τὰ ὑπὸ τὸ α, β, γ, δ ὀνομασθέντα πρόσωπα δεικνύουσι πρὸς τὸν πλησίον των καθαρὰν καὶ ἐγκάρδιον ἀγάπην· ἡ βούλησις των δὲν ἐναντιοῦται καλυπτικῶς εἰς τὴν τοῦ ἄλλου, ὡς ἐν τῷ ε, καὶ στ, ἀλλὰ βυθίζεται εἰς τὴν ξένην βούλησιν, προάγει, ὑποστηρίζει αὐτὴν κατὰ τὸ δυνατόν.

4. Ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου.

Ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου ἀπαιτεῖ ν' ἀποφεύγῃ τις τὴν ἐριδᾶ, ὡς τι κοινῶς ἐπαχθές, ν' ἀγαπᾷ δὲ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν δικαιοσύνην οὕτως, ὥστε ἐκάστῳ ν' ἀποδοθῆ τὸ δίκαιόν του.

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α.

α) Κάτοχος τις κήπου φυτεύει εἰς τὸ περιφραγμὰ του δένδρον. Τοῦτο ἐκτείνει τὰς ῥίζας του καὶ τοὺς κλάδους εἰς τὸ περιχώριον τοῦ γείτονος. Ἀμφότεροι ἀπαιτοῦσι τοὺς καρπούς, ὁ μὲν πρῶτος, διότι ἐφύτευσε τὸ δένδρον, ὁ δὲ δεύτερος, διότι τὸ δένδρον τρέφεται ἐκ τοῦ κτήματός του καὶ βλάπτει αὐτό. Τί συμβαίνει; Ἐρις. Αὕτη ὁμως ἀπαρέσκει. Ὅθεν πρέπει τις ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐριδᾶ ἢ ὡς τάχιστα νὰ διαλύσῃ αὐτήν. Πῶς; οὕτως, ὥστε ἀμφοτέρω τὰ μέρη νὰ εἰρηνεύσωσι, νὰ συνεννοηθῶσιν ἢ νὰ ὀρίσθῃ τὸ δίκαιον καὶ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστοῦ.

β) Εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα καταντῶμεν, ἐὰν θεωρήσωμεν δεύτερον παράδειγμα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἰουδαϊκῆς ἱστορίας, τὸν βασιλέα Ἀχάβ

καὶ Ναβώθ. Ὁ Ἀχάβ ἤθελε ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀμπελον τοῦ Ναβώθ δι' ἀλλαγῆς ἢ ὠνῆς, ὅπως κατασκευάσῃ κῆπον λαχαναίαις. Ὁ Ναβώθ ἀρνεῖται ὀριστικῶς τὴν παραχώρησιν τοῦ κτήματός του. Τότε ἡ σύζυγος τοῦ Ἀχάβ κατηγορεῖ ψευδῶς τὸν Ναβώθ· γίνεται δίκη, ὁ Ναβώθ καταδικάζεται καὶ λιθοβολεῖται. Ὁ Ἀχάβ εἶτα γίνεται κύριος τῆς ἀμπέλου ἀκωλύτως. Οὕτω προσκρούει ὁ Ἀχάβ εἰς τὴν ιδέαν τοῦ δικαίου.

Ἡ ἠθικὴ ἀπαίτησις τοῦ ν' ἀποφεύγωμεν τὴν ἐριδα καὶ νὰ διαλύωμεν αὐτήν, εἶναι ἡ ιδέα τοῦ δικαίου. Αὕτη κελεύει νὰ ἡμεθα εἰρηνικοὶ καὶ δίκαιοι. Ἐν τῇ ἐριδι ἀνθίσταται ἐχθρικῶς ἡ θέλησις διαφόρων προσώπων πρὸς ἄλληλα. Ἡ ιδέα τοῦ δικαίου σκοπεῖ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς ἀπαρέστου ταύτης σχέσεως δύο θελήσεων αἰσθανομένων ὄντων. Ἡ ἀπαρέστος τῆς θελήσεως σχέσις, ἥτις δίδει τὴν ιδέαν τοῦ δικαίου, ἐρεῖδεται ἐπὶ τῆς σκοπίμου συναντήσεως δύο θελήσεων διαφόρων προσώπων ἐν κοινῷ πράγματι.

5. Ἡ ιδέα τῆς ἀνταποδόσεως.

Ἡ ιδέα τῆς ἀνταποδόσεως εἶναι ἡ εὐχαρίστησις πρὸς ἀμοιβὴν προαιρετικῆς εὐεργεσίας ἢ ἀδικίας.

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α.

α) Ὁ Ἰησοῦς θεραπεύει δέκα λεπρούς· οἱ ἐννέα δὲν εὐχαριστοῦσιν αὐτόν, ὁ εἰς μόνον εὐχαριστεῖ αὐτόν.

β) Ὁ στρατηγὸς Ἰωάβ πνίγει τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀβεσκλώμ κατὰ τὸν πόλεμον, ὅστις συνέβη, διότι ὁ Ἀβεσκλώμ εἶχεν ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ πατρὸς του, τοῦ βασιλέως Δαυὶδ.

Κατὰ τὸ α) ὁ Ἰησοῦς ἐποίησεν εὐεργεσίαν εἰς τοὺς δέκα λεπρούς· οἱ ἐννέα δὲν εὐχαριστοῦσιν αὐτόν, ἡ πράξις αὕτη δὲν εἶναι ἠθικὴ. Ὁ εἰς ὅμως ζητεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ λέξεων. Τοῦτο ἀρέσκει εἰς τὴν ἠθικὴν ἡμῶν κρίσιν.

Κατὰ τὸ β) ὁ Ἀβεσκλώμ ποιεῖ εἰς τὸν πατέρα του ἐκουσίως κακὸν καὶ προκαλεῖ τὸν θάνατον πολλῶν. Ἐὰν ἔμενον ἡ πράξις του ἀτιμώρητος, θὰ ἀπῆρσκε τοῦτο γενικῶς. Τιμωρία τοῦ κακούργου εἶναι ἠθικὴ ἀπαίτησις, εἰ καὶ τὴν πράξιν τοῦ Ἰωάβ μὴ δυνάμεθα ὅλως νὰ δικαιολογήσωμεν, διότι οὗτος οὐδεμίαν ἐντολήν εἶχε λάβῃ πρὸς τιμωρίαν τοῦ Ἀβεσκλώμ, ἀλλὰ τὸν αὐτίον τὴν διαταγήν, ὅπως προσ-

ερχθῆ πρὸς τὸν πατέρα Ἀβεσκλώμ πολὺ πρῶτος, εἰ καὶ εἰς τὸν πατέρα Δαυὶδ καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ θανατικὴ ποινὴ ἠδύνατο νὰ φανῆ πολὺ σκληρὰ ὡς πρὸς τὴν νεανικὴν ἀπερικοψίαν τοῦ δράσαντος.

Ἐκουσίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὅπερ γίνεται εἰς ἄλλο πρόσωπον, ἦτοι ἡ ἐκουσίαι ἀδικία τοῦ ἐνὸς εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἄλλου πρέπει ν' ἀνταποδοθῆ, ν' ἀμειφθῆ ἢ τιμωρηθῆ. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ιδέα τῆς ἀνταποδόσεως. Ἀλλ' ἡ συνείδησις ἀπχορεῖ τοῦ ν' ἀνταποδίδῃ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἦτοι νὰ ἐκδικῆται καὶ νὰ ἦναι δικαστῆς ἐν τῇ οικείᾳ ὑποθέσει.

Τίς λοιπὸν εἶναι ἀγαθὸς ἄνθρωπος;

Ἀπόκρισις. Ἐκεῖνος, ὅστις φυλάττει τὰς πέντε προκτικὰς ιδέας ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ἦτοι ἐκεῖνος, ὅστις κατὰ τὴν οικείαν του πεποιθήσιν ἔχει τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν νὰ δεικνύῃ εἰς ἄλλους καθαρὰν χρηστότητα τῆς καρδίας, ν' ἀποφεύγῃ τὴν ἐριδα ἢ νὰ διαλύῃ αὐτήν, νὰ πράττῃ δικαίως καὶ ν' ἀνταποδίδῃ τὴν λαμβανομένην εὐεργεσίαν ἢ ἀδικίαν.

Ἀγαθὸς καὶ ἐνάρετος ἀνὴρ εἶναι π. χ. κατὰ τὰς ἀνακοινώσεις τῆς παλαιᾶς Διαθήκης ὁ Ἀβραάμ, διότι ἔπραττε κατὰ τὴν οικείαν του ἐσωτερικὴν πεποίθησιν (ιδέα τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας) ἡ θέλησις του καὶ αἱ πράξεις ἦσαν ἰσχυραὶ καὶ ποιικίλα, π. χ. πολὺ ἰσχυροτέρα ἢ ἡ θέλησις τοῦ ἀνεψιοῦ Λώτ, ἐπειδὴ ὁ Ἀβραάμ καὶ νυκτὸς εἰργάζετο (ιδέα τῆς τελειότητος), δὲν ἦτο ἰδιοτελής, ὡς ὁ Λώτ, ἀλλ' εἰδείξεν εἰς τοῦτον καθαρὰν ἀγαθότητα καρδίας, ἀφήσας εἰς αὐτόν τὰς καλύτερας νομὰς καὶ ἐλευθερώσας αὐτὸν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν τεσσάρων βασιλέων τῆς Βαβυλώνας. — Καὶ πρὸς τὸν Μελχισεδέκ προσηνέχθη ὁ Ἀβραάμ ἀφιλοκερδῶς καὶ φιλοφρόνως, μὴ κρατήσας ἐκ τοῦ κτήματός του μήτε νῆμα, μήτε ἱμάντα, εἰ καὶ ἠδύνατο νὰ ἔχη ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ κτήματος, ὡς κυριεύσας αὐτὸ ἐκ δευτέρου (ιδέα τῆς ἀγάπης)· ἐμίσει καὶ ἀπέφευγε τὴν φιλονεικίαν, εἰπὼν πρὸς τὸν Λώτ· «μὴ ἔστω φιλονεικία μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ καὶ μεταξὺ τῶν ἐμῶν καὶ σῶν ποιμένων, διότι εἰμεθα ἀδελφοί. Δὲν εἶναι ἐνώπιόν σου πᾶσα ἡ χώρα ἀνοικτὴ; Ἐὰν θέλῃς σὺ πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὰ δεξιὰ» κ.τ.λ. καὶ ἔστρεψε τὰς ἤττον πολυτίμους νομὰς (ιδέα τοῦ δικαίου). Τοῦναντίον οἱ βασιλεῖς τῆς Βαβυλώνας περισυλῶντες καὶ λαφυραγωγοῦντες τοὺς κατοίκους τῆς κοιλάδος Σιδδὶμ, ἦτοι σφετεριζόμενοι παρὰ τὸ δίκαιον ξένην ἰδιοκτησίαν, προσέκρουον εἰς τὴν

ιδέαν τοῦ δικαίου. Τέλος ὁ πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Βαβυλῶνος πόλεμος τοῦ Ἀβραὰμ ἦτο ἠθικῶς συγχωρητὴ ἔκθεσις, διότι ὑπερήσπιζεν ἐαυτὸν καὶ τοὺς φίλους του ἐναντίον ληστρικῶν ἐχθρῶν. Ὁ πόλεμος οὗτος συμφωνεῖ ὅλως καὶ πρὸς τὴν ιδέαν τῆς ἀνταποδόσεως, διότι δι' αὐτοῦ ἐτιμωροῦντο αἱ ὑπὸ τῶν τεσσάρων βασιλείων παραχθῆσαι ἀδικαίαι. Καὶ ὁ ἱερεὺς Μελχισεδέκκ, ὅστις ὡς ἔκφρασις τῆς εὐγνωμοσύνης του παρέχει πρὸς ἀναψυχὴν εἰς τοὺς ἀποκαμόντας στρατιώτας τοῦ Ἀβραὰμ σιτία καὶ ποτὰ καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἀπονέμει τὴν εὐλογίαν του, εἶναι ὠραῖον παράδειγμα, πῶς πρέπει νὰ πράττῃ τις κατὰ τὴν ιδέαν τῆς ἀνταποδόσεως.

Ὁ Ἀβραὰμ ἦτο ἕνεκα τοῦ φρονήματός του, τῆς βουλήσεώς του καὶ τῆς πράξεώς, ὡς ἡ Γραφή ἐκφράζεται, ἀνὴρ κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Θεοῦ, τοιοῦτοι δὲ ἄνδρες εἶναι καὶ κατὰ τὰς πέντε πρακτικὰς ιδέας ἠθικῶς πρωτότυπα ἢ ἠθικὰς ιδέαι.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ῥηθέντων παραδειγμάτων κατανοοῦμεν ὅτι πάντοτε συσχετίζεται μία θέλησις πρὸς δευτέραν θέλησιν· μόνον ἄπαξ, πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ιδέας τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας, ὑπελογίσθη ἀντὶ τῆς μιᾶς θελήσεως ἡ ἠθικὴ φρόνησις (ὡς ὁ βλαστός τῆς θελήσεως). Κατὰ τὴν ἔρευναν τῶν δύο πρώτων ιδεῶν (ἐσωτερικὴ ἐλευθερία καὶ τελειότης) ὑπάρχουσι ἀμφότεραι αὗται αἱ θελήσεις ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προσώπῳ. Κατὰ τὴν ἔρευναν δὲ τῶν τριῶν ἄλλων ιδεῶν (ἀγάπη, δικαίον, ἀνταπόδοσις) συγκρίνεται ἡ θέλησις δύο προσώπων· δύο διάφοροι θελήσεις δύνανται ἢ νὰ ὑποστηρίζωσι ἀλλήλας (ἀγάπη), ἢ ἀνθίστανται ἐχθρικῶς (φιλονεικία—δικαίον), ἢ ἡ μία θέλησις ποιεῖ τὴν ἄλλην ἀγαθὸν τι ἢ κακόν τι (ἀνταπόδοσις).

Σημειωτέον ὅτι ὁ λόγος ἐγένετο περὶ τῆς θελήσεως, οὐχὶ δὲ περὶ τοῦ πράττειν. Πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἠθικῶν ιδεῶν δεόν νὰ λάβῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὴν βούλησιν. Οὕτως εἰσαγόμεθα εἰς τὸ μυστηριώδες ἐργαστήριον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, εἰς τὴν ψυχὴν. Εἰς τὴν κρίσιν πράξεως, ἂν αὕτη εἶναι καλὴ ἢ κακὴ, δικαίαι ἢ ἀδικαίαι, δεόν πρὸ πάντων νὰ ἐξετάζηται ἡ θέλησις. Π. χ. θέλει τις νὰ ῥίψῃ κατὸν αἰθυγματὸς εἰς τὴν σιτοθήκην τοῦ γείτονός του· ἀλλ' ὅμως τυχαίως κωλύεται εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς πράξεως.— Ἀνὴρ τις διενόηθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τινὰ οἰκίαν καὶ νὰ κλέψῃ τὸν κύριον αὐτῆς. Παρασκευασθεὶς δὲ πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς πράξεως, αἰφνης ἀσθενεῖ τοσοῦτον, ὥστε ἀφίσταται αὐτῆς. Εἰς ἀμφοτέραις τὰς περιπτώσεις δὲν ἐξετελέσθη ἡ πράξις· τοῦτο

εἶναι σχεδὸν ἀδιάφορον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς ἠθικότητος. Ἡ βούλησις ἦτο κακὴ, εἰ καὶ αὕτη μὴ προχωρεῖ εἰς τὴν πράξιν. Ὡσαύτως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι κακὴ βούλησις, ἥτις πραγματικῶς προέβη μέχρι τῆς πράξεως, εἶναι ἔτι χειροτέρα, ἢ τοιαύτη, ἥτις παύεται. Ἀγάπη, συμπάθεια, συναγαλλίσεις εἶναι ἠθικῶς καλὰ καὶ ἐπαινετά, τούναντίον δὲ μῖσος, φθόνος, ζηλοτυπία, χαιρεκακία εἶναι ἠθικῶς ἀπάρεστα, καὶ ἂν μὴ προβαίνωσιν ἐκ τῆς βουλήσεως εἰς τὴν πράξιν.

Τί ποιητέον ὅμως, ὅταν αἱ ιδέαι ἐναντιῶνται πρὸς ἀλλήλας; ἦτοι ὅταν ἡ μία ιδέα προαγορεύῃ μοί τι, ὅτι ἡ ἑτέρα μοι ἀπαγορεύῃ.— Ἀνάγκη τότε ἡ οἰκεία ἠθικὴ πεποιθήσις νὰ θεωρήσῃ καὶ διακρίνῃ πάσας τὰς ῥοπὰς· δύο ιδέαι νικῶσιν εἴτα τὴν τρίτην. Ἀφιλοκερδῆς ἀγάπη, εὐγενὴς εὐχαριστία ἴστανται πάντοτε ἀσφαλῶς ὑψηλότερον, ἢ τὸ ἀπλοῦν ψυχρὸν δίκαιον.

Παράδειγμα. Υἱὸς τις ἐδάνεισεν εἰς τὸν πατέρα του κεφάλαιόν τι ἐκ 1200 δραχμῶν. Ὁ πατὴρ θεωρεῖται ὡς χρεωκόπος, ὁ υἱὸς δύναται νὰ σώσῃ αὐτόν, ἐὰν παραιτηθῇ πάσης ἀπαιτήσεως. Κατὰ τὴν ιδέαν τοῦ δικαίου ὁ υἱὸς δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν πληρωμὴν· ἀλλ' ἡ ιδέα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης ἀπαιτοῦσι τὴν θυσίαν ἐκ μέρους τοῦ υἱοῦ καὶ νικῶσι τὴν ιδέαν τοῦ δικαίου.

Ἄλλως ἐνυπάρχουσι ἐν ἐκάστῳ ἠθικῷ συστήματι αἱ οὕτω καλούμεναι συγκρουστικαὶ περιπτώσεις τῶν καθηκόντων. Ἄν ναυαγὸς τις, ὅστις πρὸς σωτηρίαν του ἔλαβε δοκόν, ἥτις μόνον ἐν πρόσωπον βασιτάζει δεύτερον πρόσωπον, ὅπερ θέλει νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν αὐτὴν δοκόν, ἂν πρέπει νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ὄχι, περὶ τούτου οὔτε ὁ Κάντις, οὔτε ὁ Ἐρβερτος θύνανται ἐκ τοῦ παραχρησμά ν' ἀποφανθῶσι γνώμην. Πᾶσαι αἱ ἠθικαὶ συγκρούσεις δὲν λύονται καθαρῶς δι' οὐδενὸς ἠθικοῦ συστήματος.

Παραβάλλοντες τὰς πέντε ἠθικὰς ιδέας πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ πρὸς τὸν ἦθ καὶ βίον τοῦ Σωτῆρος, εὐρίσκομεν τὴν ἐσωτερικὴν συμφωνίαν μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θείας ἀποκαλύψεως.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Δ ΡΩΗΣ.

ΠΕΡΙ ΜΥΘΩΝ.

Ἄναμφισβήτητον εἶνε ὅτι ἐν τῶν κυριωτέρων μέσων, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ὁ ὑπὸ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐπιδιωκόμενος σκοπός, εἶνε τὸ ποιὸν τῆς εἰς τοὺς παῖδας προσφερομένης διδασκαλικῆς ὕλης. Συμφωνότατοι ἐν ταῖς πλείους, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ποιοῦ τῆς ὕλης, εὐρέθησαν οἱ διάσημοι τοῦ αἰῶνος παιδαγωγοί· ἐκεῖνο ὅμως ἐν ᾧ, πολλοὶ πρὸς πολλούς, διάσημοι πρὸς διασήμους, διεφώνησαν εἶνε τὸ ἂν πρέπει νὰ διδάσκωνται οἱ μῦθοι ἐν ταῖς δημοτικαῖς σχολαῖς, καὶ μέχρι τίνος ἡλικίας.—

Δύσκολον βεβαίως ἤθελεν εἶναι νὰ καταλέξωμεν ἐνταῦθα ἅπαντα τὰ ὑπὸ τῶν μὲν προβαλλόμενα κατὰ τῶν μύθων ἐπιχειρήματα, ὡς καὶ τὰς ὑπὸ τῶν δὲ ἀντιρρήσεις· δι' ὃ ἐν τῇ παρούσῃ θέλομεν παραθέσει τοὺς οὐσιαστέτους κατὰ καὶ ὑπὲρ τῶν μύθων λόγους, ἵνα ἐκ τῆς παραθέσεως τούτων συνάγωμεν ἀσφαλῆ τινα γνώμην περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος.

Ἡ μόνη κατὰ τῶν μύθων ἀντίρρησις, ἣτις δύναται νὰ ἔχη φυσικὸν τινα λόγον εἶνε ὅτι τὰ πράγματα παρίστανται τερατώδη καὶ ἀσυμβίβαστα μὲ τοὺς νόμους τῆς λογικότητος καὶ πραγματικότητος· ἐντεῦθεν οὗτοι συμπεραίνουσιν ὅτι διὰ τῆς διδασκαλικῆς τῶν μύθων εἰσάγωμεν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν τόσῃ προσκόμματα πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος παρέχουσαν δεισιδαιμονίαν, εἰς ἀγωνίαν ἐξ ἧς δὲν θὰ εὐρίσκωσιν διέξοδον, καὶ θέλομεν καταστήσει αὐτοὺς δειλοὺς πρὸ ἀνυπάρκτων ὄντων. Τὸ δεύτερον κατὰ τῶν μύθων ἐπιχειρήμα οὐχ ἦτον σπουδαῖον τοῦ πρώτου εἶνε τοῦτο· ὅτι διὰ τῆς διδασκαλικῆς τῶν μύθων, ἐν οἷς οὐδὲν ἔχνος πραγματισμοῦ ἀνευρίσκειται, καθίστανται οἱ παῖδες ὑπὲρ ἄγαν ἰδεώδεις· θὰ διηκπαιδαγωγηθῶσιν διὰ τὰς μελλούσας ἰδεώδεις καταστάσεις, θὰ κινῶνται ἐντὸς φαντασιώδους τινὸς κόσμου, πύρρω ἀπέχοντος τῶν πραγματικῶν, θὰ ἐπιθυμῶσιν νὰ εὐρίσκωνται ἐν τῇ καταστάσει ἐκείνῃ, ἣν ἡ διδασκαλικὴ τῶν μύθων ἐπλασεν ἐν τῇ φαντασίᾳ των, δὲν θὰ εὐχαριστῶνται ἐν τῷ πραγματισμῷ τῆς ἐποχῆς των, θέλει καταλάβει τοὺς οὕτω διαπαιδαγωγημένους ἀθυμῶν, καὶ συνεπῶς θὰ καταστῶσιν δυστυχεῖς. Διὰ τοὺς δύο λοιπὸν τούτους λόγους προτιμῶσι τὴν διὰ τῶν εἰς τὸν πραγματισμὸν ἀνηκόντων μα-

θημάτων ἐκπαίδευσιν τῶν μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἀποκλείοντος τὴν διὰ τῶν μύθων.—

Τὰ ὑπὲρ τῶν μύθων ἐπιχειρήματα ἅτινα οἱ ὑπὲρ τούτου προβάλλουσιν εἶνε τὰ ἐξῆς· Οὗτοι λέγουσιν, ὅτι ἡ διὰ τὴν κατωτάτην τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὕλη δέον νὰ συγκεντροῖ δύο προσόντα, ἧτοι «ν' ἀναπτύξη καὶ διεγείρη τὴν φαντασίαν, καὶ νὰ παριστᾷ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν διὰ τῶν εἰσφορωτέρων χρωμάτων». Εἶνε δὲ ἀναγκαιότατον, ἵνα ἡ διὰ τὴν εἰρημένην τάξιν ὕλη διεγείρη καὶ ἀναπτύξη τὴν φαντασίαν, καθ' ὅσον ἡ φαντασία εἶνε «ἡ πνευματικὴ ἐκείνη δύναμις τῆς ψυχῆς, πρὸς ἣν στρέφεται πᾶσα διδασκαλία, καὶ ἐκ τῆς συνδρομῆς τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται πᾶσα ἐπιτυχία αὐτῆς»· ἡ φαντασία εἶνε ἡ δύναμις ἐκείνη ἡ συμβιβάζουσα πράγματα ὅλως ἀσυμβίβαστα, ἢ θέτουσα ζωὴν εἰς τὰς παραστάσεις, ἢ διευκολύνουσα τὴν κατάληψιν πραγμάτων ἀπόντων, περιβάλλουσα αὐτὰ δι' ἀναλόγων εἰκόνων. Τοιαύτης λοιπὸν σπουδαιότητος τυγχάνουσα ἡ φαντασία δέον νὰ διεγερθῆ καὶ ἀναπτυχθῆ διὰ καταλλήλου ἐπὶ τούτῳ ὕλης· τοιαύτη δὲ εἶνε ἡ τῶν μύθων· ἀποκλείοντες λοιπὸν τοὺς μύθους μειοῦμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φαντασίας, ἀποξέοντες οὕτω τὸ εὐγενέστερον μέρος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ δεύτερος λόγος τὸν ὁποῖον προβάλλουσιν οἱ ὑπὲρ τῶν μύθων εἶνε ὅτι «ἡ διδασκαλία τοῦ παχηλοῦ πραγματισμοῦ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ, ἡ διδασκαλία δηλ. παντὸς ἐκείνου ὅπερ συντελεῖ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἄνευ τῆς ἀναπτύξεως τῆς φαντασίας, ἄνευ ἀποκαλύψεως τοῦ τελείου καὶ ἀγαθοῦ, πρὸς ὃ ἀδιαλείπτως τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ὀφείλει νὰ τείνη, θὰ καταστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους «νωθροὺς, ὁ ῥοῦς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος θὰ σταματήσῃ· ἡ τοιαύτη ἀγωγὴ οὐδόλως θὰ συντείνῃ εἰς τὴν πρόοδον· ὁ ἀνθρώπος θὰ στερηθῆ τῆς ἐφευρετικῆς ἐκείνης δυνάμεως, τῆς ἀναγκαιοτάτης διὰ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ· οὕτω δὲ οἱ αἰῶνες θὰ παρέρχονται οὐδόλως διαφέροντες πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὰς ἐφευρέσεις, τὰς τέχνας κ.λ.π.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν οὗτοι, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διέγερσιν τῆς φαντασίας, καὶ τῆς διὰ ταύτης ἀποκαλύψεως τοῦ τελείου καὶ ἀγαθοῦ, καὶ διότι ἐν ταῖς μύθοις τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν μετὰ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν παρίστανται ψηλαφητά, θεωροῦσι τὴν διδασκαλίαν τῶν μύθων ἀναγκαιότατον μάθημα τῆς κατωτάτης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, χωρὶς ν' ἀποκλείωσιν καὶ τὴν διδασκαλίαν ὕλης ἀνηκούσης

εις τὸν πραγματισμόν. Βεβαίως πολλὰ τραγικὰ δυνάμενα νὰ διαταράξωσι πρὸς στιγμὴν τὴν ψυχικὴν γαλήνην τῶν παιδῶν, δὲν πρέπει νὰ λέγωνται δι' ὃ συνιστῶσι τὴν μετ' ἐπιστάσιος ἐκλογὴν τῶν μύθων. Κατάλληλοι μῦθοι εἶνε ἐκεῖνοι, ἐν οἷς διαλάμπει τὸ ὑπερφυσικόν, εἰσι δὲ ἀπηλλαγμένοι πολλῶν τραγικῶν σκηνῶν, καὶ ἐν οἷς τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν παρίσταται διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων.

Π. ΚΑΣΙΜΗΣ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Αἱ ΤΑΞΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ὁ λύκος καὶ τὰ ἑπτὰ αἰγίδια.

(Ἰδ. φυλ. 11 π. ε. ὑπὸ Μ. Β.)

1. Ἐρώτης.

1. *Στάδιον.* Ποῖα ζῶα κατοικοῦσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ πλησίον τῶν ἀνθρώπων; Ἡ αἶξ. Τίς εἶδὲ ποτε αἶγα; (Συνοπτικὴ περιγραφή). Διαμένει ἡ αἶξ πάντοτε ἐν τῷ σταύλῳ; Πορεύεται ἐπίσης εἰς τὴν πεδιάδα καὶ εἰς τὸ δάσος. Ὅποια εἶναι ἡ φωνὴ τῆς γραίας αἰγός. — Ὅτε ἐτάφη τὸ ὄρνιθοπούλι, ἦτο καὶ ὁ λύκος παρών. Τίς ἤκουσέ τι περὶ τοῦ λύκου; Ὑπάρχουσι λύκοι παρ' ἡμῖν; (Ὁ διδ. προδεικνύει τὴν εἰκόνα τοῦ λύκου καὶ συνοπτικῶς περιγράφει αὐτόν). Εἶναι ζῶον κακὸν καὶ τρώγει τὰ ἄλλα, ἰδίως δὲ τὰ αἰγίδια. Ὅποια εἶναι ἡ φωνὴ του; Ὅποιους πόδας ἔχει; Συγκέντρωσις. — Λοιπὸν σήμερον θὰ σᾶς διηγηθῶ μίαν ἱστορίαν περὶ μιᾶς γραίας αἰγός καὶ ἐνός λύκου.

2. *Στάδιον.* Διήγησις μέχρι τοῦ «Τότε ἡ γραῖα αἶξ ἀνεχώρησε.» Διήγησις): Ἦτό ποτε μία γραῖα αἶξ, ἡ ὁποία εἶχεν ἑπτὰ μικρὰ αἰγίδια, καὶ τὰ ἡγάπα τόσο — ὅσον ἡ μήτηρ ἀγαπᾷ τὰ τέκνα της. Ἡμέραν τινὰ ἤθελε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ δάσος διὰ νὰ φέρῃ χόρτον. Ἐκάλεσε καὶ τὰ ἑπτὰ αἰγίδια καὶ εἶπεν. — «Ἀγαπητά μου αἰγίδια, θὰ ὑπάγω εἰς τὸ δάσος, φυλάχθητε ἀπὸ τὸν λύκον· νὰ μὴ ἀνοιξήτε εἰς αὐτὸν τὴν θύραν, διότι ἐὰν εἰσέλθῃ, θὰ σᾶς φάγῃ ὅλα. Ὑποκρίνεσθε πολλὰκις, ἀλλὰ σεῖς δύνασθε νὰ τὸν διακρίνητε ἀπὸ τὴν βρα-

γὴν του φωνὴν καὶ τοὺς μαύρους πόδας του»· Τὰ αἰγίδια εἶπον:— «Ἀγαπητὴ μητὴρ· θὰ φυλαχθῶμεν ὅσον δυνάμεθα καλῶς, πῆγαίε καὶ μὴ φροντίζης περὶ τούτου». Τότε ἡ γραῖα αἶξ ἀνεχώρησε.

3. *Στάδιον.* Ποῖον ἄλλον εἶχον συγκάτοικον τὰ αἰγίδια; Ποῖον ἔχετε ὑμεῖς; Τίς προφυλάττει τὰ αἰγίδια; τίς ὑμᾶς; Δύνανται οἱ γονεῖς πάντοτε νὰ διαμένωσι πλησίον ὑμῶν; Διέμενε πάντοτε καὶ ἡ γραῖα αἶξ πλησίον τῶν τέκνων της; Ποῦ ἐπήγαγεν; — Ἄλλὰ τί ἔπραττε, πρὶν ὑπάγῃ; Τί πράττει καὶ ἡ μήτηρ σας, πρὶν ἐξέλθῃ ἐκ τῆς οἰκίας; Ἐφοβοῦντο τὰ αἰγίδια, ὅτε ἐξήρχετο ἡ μήτηρ; Φοβεῖσθε καὶ σεῖς; Διατί; Τί πρέπει νὰ πράττητε, ὅταν ἡ μήτηρ ἐξέρχεται ἐκ τῆς οἰκίας; Τίς προστατεύει τὰ παιδία;

4. *Στάδιον.* «Ὁ ἀγαπητὸς Θεὸς προστατεύει τὰ παιδία καὶ ἀγρυνεῖ πάντοτε ἐπ' αὐτῶν.»

5. *Στάδιον.* Ὑπακούετε εἰς ὅτι ἡ μήτηρ σᾶς συμβουλεύει, ὅταν ἐξέρχεται; Διατί σᾶς συμβουλεύει; Τίς διαμένει πάντοτε πλησίον ὑμῶν; Τίς ἐπροστάτευε τὸ πτωχὸ κοριτσάκι;

2. Ἐρώτης.

1. *Στάδιον.* Παρὰ τίνος ἐπροφύλαττεν ἡ γραῖα αἶξ τὰ αἰγίδια της; — Διατί ὄφειλον τὰ αἰγίδια νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τὸν λύκον; Τί κάμνουσι τὰ παιδία τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ὅταν ἡ μήτηρ ἐξέρχεται; — Ἐπειτα δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ, ὅταν ἐπιστρέψῃ. Τί πράττει; — Ἄλλ' ἔπειτα τί φωνάζει; Πόθεν γνωρίζετε, ὅτι ἡ ἔξωθεν ἰσταμένη εἶναι ἡ μήτηρ σας; Πόθεν γνωρίζετε αὐτήν; Πῶς φωνάζει ὁ λύκος; πῶς δὲ ἡ αἶξ; Ἐὰν ἀντὶ τῆς μητρὸς ἤρχετο ὁ λύκος, τί θὰ ἔπραττον τὰ αἰγίδια; Ὅταν εἰς τὸ δωμάτιον παίζητε τὸ κρυφτάκι, ποῦ κρύπτεσθε; (Τράπεζα, κλίνη, θερμάστρα, μαγειρεῖον, σκευοθήκη, μεγάλη θήκη τοῦ ὥρολογίου). Ποῦ κρύπτεται τις κάλλιστα;

2. *Στάδιον.* Διήγησις μέχρι τοῦ «καὶ ἀπεκοιμήθη» Διήγησις: Δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς καὶ κάποιος ἐκτύπησε τὴν θύραν καὶ ἐφώνασε: «Ἀνοιξατε ἀγαπητά μου αἰγίδια» ἡ μήτηρ σας ἦλθεν ἀπὸ τὸ δάσος καὶ σᾶς ἔφερε νὰ φάγητε. Ἦνοιξαν τὰ μικρὰ αἰγίδια; Ὅχι, διότι ἤκουσαν τὴν βραχνὴν φωνὴν καὶ ἐνόησαν, ὅτι ἦτο ὁ λύκος. Πῶς ἐφώναζον λοιπὸν; «Δὲν ἀνοίγομεν· δὲν εἶσαι ἡ μήτηρ μας, ἡ ὁποία ἔχει λεπτήν καὶ γλυκεῖαν φωνήν, εἶσαι ὁ λύκος». Συγκέντρωσις.

3. *Στάδιον.* Συμβουλὴ τῆς γραίας αἰγός. Συμβουλὴ τῆς μητρὸς.

Τί ὀφείλετε νὰ πράττητε; Ἢ ἀνοίξετε καὶ σεῖς, ὅταν εἰσθε εἰς τὴν οἰκίαν μόνος καὶ κτυπᾷ τις τὴν θύραν; Πῶς πρέπει νὰ φέρησθε, ὅταν εἰσθε ἐν τῇ οἰκίᾳ μόνος; Γνωρίζετε ἀπερισκέπτους ἀνθρώπους; (ὁ ξενοδόχος κ.τ.λ. τὸ ἄχυρον). Ὅποιαν φωνὴν εἶχεν ὁ λύκος; Ὅποιους πόδας; Τί ἔπραξε; Διατί ἔπραξε τοῦτο; Ἦτο δίκαιον; Τί δὲν πρέπει νὰ πράττη τις; (Διδασκαλία ἠθική). Τί ἐσκέπτετο ὁ μυλωθρός, ὅτε ὁ λύκος ἤθελε νὰ λευκάνῃ τοὺς πόδας του; Ἠπάτησεν ὁ λύκος τὸν μυλωθρόν. Εἶναι τοῦτο δίκαιον; Τί δὲν πρέπει νὰ πράττητε; Τί πάσχετε ἔπειτα;

4. *Στάδιον*. «1 Τέκνα ὑπακούετε εἰς τοὺς γονεῖς σας» «2 Τὰ παιδία πρέπει νὰ προσφιλᾶνται» 3 «Δὲν πρέπει νὰ εἶσαι ὑποκριτής» 4 «Δὲν πρέπει νὰ εἶσαι ἀπατεών».

5. *Στάδιον*. Τί πράττετε ὅταν ὁ πατήρ σας διατάσῃ τι; Διηγῆθητέ μοί τι περὶ παιδίων, τὰ ὅποια δὲν προσφιλᾶνται. Τί πάσχει ὁ ὑποκριτής, ὁ ἀπατεών κ.τ.λ.

3. *Ἐνότης*.

A. 1. *Στάδιον*. Τί ἔπραττον τὰ αἰγίδια, ὅτε ὁ λύκος ἴστατο πρὸ τῆς θύρας; Ὅταν παίζετε κρυφτάκι, τότε μένει ἕκαστος ἡσυχος εἰς τὴν κρυπτήν του. Ὅταν δὲ πηδᾶτε ὅλοι ὡς τὰ αἰγίδια, τότε τί συμβαίνει; (λεκάνη, ἀγγεῖα, κλίνη κτλ.) Ὅτε ἡ γραῖα αἰξ ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ δάσους, τί παρετήρησε; Βεβαίως ἐτρόμαξε. Τί ἐσκέφθη; Τί ἔπραξε; Τίς δὲ ἀπεκρίθη;

2. *Στάδιον*. Διήγησις μέχρι τοῦ «πόσον ἐκλαυσε διὰ τὸν θάνατον τῶν πτωχῶν τῆς αἰγιδίων».

B. 1. *Στάδιον*. Τί ἔκαμεν ὁ λύκος τὰ αἰγίδια; Ἀπὸ τὴν λαιμαργίαν του τὰ κατέπιεν ὄλκ. Ἐπροεῦθησαν λοιπόν; Ὁ λύκος ἠσθάνετο βάρος εἰς τὴν κοιλίαν, ὡς νὰ εἶχε πέτρας.

2. *Στάδιον*. Διήγησις μέχρι τοῦ «καὶ δὲν ἐκινήθη οὔτε μίαν φοράν».

Γ. 1. *Στάδιον*. Ὅταν τρώγῃ τις πολὺ, τί πάσχει; Ὅστις θέλει νὰ παύσῃ τὴν δίψαν του, πορεύεται εἰς τὴν βρύσιν. Γνωρίζομεν ἤδη μίαν βρύσιν. Τίς ἐπήδησεν ἐντὸς αὐτῆς; Τί ἔπεσεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ κορασίου; κτλ.

2. *Στάδιον*. Διήγησις μέχρι τοῦ τέλους. Συγκέντρωσις.

3. *Στάδιον*. Ὁ λύκος ἔφαγε τὰ ἄθωα αἰγίδια. Ἦτο λοιπόν κακός. Τίς γνωρίζει καὶ ἄλλον τινὰ κακόν; Τί συνέβη ὅμως εἰς τὸν λύκον;

Διατί ἐτιμωρήθη; Ἐτιμωρήθη ποτὲ κανεὶς ἐξ ὑμῶν; Διατί; Τί συμβαίνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες πράττουσι τὸ κακόν;

4. *Στάδιον*. «Ὁ ποιῶν τὸ κακὸν τιμωρεῖται».

5. *Στάδιον*. Τί δὲν πρέπει νὰ πράττητε; Τί πάσχει ὅστις πράττει τὸ κακόν; Παράδειγματα.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ.

ΠΕΜΠΤΟΝ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

1. Ἡ ἐκλογή τῆς ὕλης.

(ix τοῦ Rein).

Ἡ καταλληλοτέρα κυρία ὕλη διὰ τὸ εἶναι καὶ εἶναι σχολικὸν ἔτος εἶναι κατὰ τὴν καλῶς περισκεμμένην ἡμετέραν γνώμην ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ. Πρὸς δικαιολόγησιν τῆς ὕλης αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν δὲν ἔχομεν βεβαίως ἀνάγκην οὔτε λέξιν ν' ἀπολέσωμεν, διότι πρὸ πολλοῦ ἤδη αὕτη ἀνεγνωρίσθη ὡς ἡ ὑψίστη, συντελεστικωτάτη τῷ τῆς ἐκπαιδεύσεως σκοπῷ καὶ τὰ μάλιστα ἐξυπηρετοῦσα διδακτικὴ τῆς δημοτικῆς σχολῆς ὕλη· οὐδεὶς δὲ χριστιανὸς διδάσκαλος θέλει ἀμφισβητήσῃ τὴν ιδεώδη αὐτῆς ἀρετὴν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀντιληπτικοῦ τῶν μαθητῶν ἐπίσης ὡς πρὸς τὴν ὕλην ταύτην οὐδόλως δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν, τὸσον ἡμεῖς, οἵτινες ἤδη τέσσαρα ἔτη ἐπὶ τούτῳ ἡσχολήθημεν, ὡς καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες κατὰ τὸ πρῶτον ἤδη σχολικὸν ἔτος πλήρως καὶ ἐπαρκῶς διὰ ταύτην ἀντιληπτικὴν τοῖς μαθηταῖς αὐτῶν ἀποδιδόασιν.

Ἐν μόνον σημεῖον ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν. Ἐν τῇ συζητήσῃ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς ὕλης τοῦ δου σχολικοῦ ἔτους προκαταβολικῶς ὑπεδειξάμεν ἤδη τὰς κυριωτέρας ἀφορμὰς, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀντιθέτως τῇ τοῦ Ziller προτάσει ἐπιθυμοῦμεν ν' ἀπονεύωμεν εἰς τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ δύο σχολικὰ ἔτη καὶ δὴ τὸ πέμπτον καὶ ἕκτον.

Ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ζητήματος συμφωνοῦμεν ἀναμφιβόλως μετὰ τοῦ Ziller πληρέστατα (ἐν πρώτοις Ἰερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθή-

κης, εἶτα τῆς Νέας Διαθήκης ἐν συνεχόμενοις κεφαλαίοις). Ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἡμῶν ἀναφέρεται μόνον εἰς τι ἐπουσιῶδες; εἰς τὴν χρονικὴν τουτέστι διαίρεσιν τῆς ὕλης ταύτης. Οὐχ ἦττον ὅμως παρατηροῦμεν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐπανειλημμένως καὶ συμπληρωματικῶς ἐν ὀλίγοις καὶ τὰ ἐπόμενα.

Ἀναμφίβολος παρενόησις ἐστὶν ὁ διῆχυρισμός, ὅτι οἱ παῖδες δέον νὰ ἐνδιατρίβωσιν ἐπὶ μὲν τῆς ὕλης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τρία ἔτη, ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ ἕν μόνον. Ἡ δυσαναλογία αὕτη ἐξομαλύνεται πῶς διὰ τῆς ἀκολουθοῦ προτάσεως ἡμῶν τουτέστι ν' ἀφιερῶσωμεν μόνον δύο ἔτη διὰ τὴν ὕλην τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως δὲ ἐντελῶς, μόνον ἕν καὶ εἰς τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ ἀφιερῶσωμεν δύο σχολικὰ ἔτη, καὶ μάλιστα ἕν σκεφθῆτις, ὅτι καὶ ἡ μετὰ τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ ἐπακολουθοῦσα κυρία ὕλη εἶναι εἰδικῶς χριστιανικῆς φύσεως.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι κυρίως προπαρασκευαστικὴ τῆς ὕλης τῆς Νέας Διαθήκης, διότι ἐξυπηρετεῖ ταύτην, καὶ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀντιληπτικοῦ τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν ὅσον ἔνεστι τελείαν καὶ βαθεῖαν κατανόησιν τῆς χριστιανικῆς ὕλης. Ἐξυπηρετήσεν ὅμως αὕτη ὡς παιδαγωγὸς πρὸς Χριστόν, τότε ἄρχεται ἡ κυρία ἐργασία τῆς παιδαγωγούσης διδασκαλίας, δηλαδὴ ὅπως εἰσαγάγῃ τοὺς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὀρίμους πρὸς ἀντίληψιν μαθητὰς εἰς τὸν ὑψιστον καὶ ἀγνότατον βίον, ὃς ποτε ἤχθη ἐπὶ γῆς. Δὲν εἶναι δὲ οὐδόπως ὀρθὸν εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν κύριον τοῦτον σκοπὸν ὀλιγώτερον χρόνον διδασκαλίας ν' ἀφιερῶσῃ τις, ἢ εἰς τὴν προετοιμασίαν αὐτοῦ.

Τούτοις ἐπιπροστίθεται καὶ τὸ ὅτι ἡ ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας ἐκλέξιμος ὕλη κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς δὲν ἀφίσταται πολὺ τοῦ ποσοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ ποιὸν αὐτῆς ἰδίως ἕνεκα τοῦ εἰδικοῦ διδακτικοῦ χαρακτῆρος, ἀρκούσας δυσκολίας παρέχει ὅπως τὴν ἐξάντησιν αὐτῆς ἐν ἐνὶ σχολικῷ ἔτει ἐπιτύχῃ τις ἤθελε δὲ παρασταθῆ τοῦτο κατορθωτὸν μόνον ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ πλούτου, ἢ τῆς ἐμβαθύνσεως καὶ ἔτι ἐὰν μετὰ τοῦ Ziller τὴν συμβολὴν τῆς κυριακῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν προσλάβῃ πρὸς δικαιολόγησιν.

Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ, ἥτοι ἡ ἐν αὐτῷ ἐνσωματωμένη θεωρία τοῦ παντός καὶ ἡ ἠθικὴ, εἶναι καὶ δι' ἡμᾶς ὡς βαθμὶς τῆς γενικῆς ἀνελιξέως τοῦ πολιτισμοῦ, τῇ ὁποίᾳ ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς ἀτομικῆς ἀναπτύξεως

ἀνταποκρίνεται, ἢ ὀφείλει ν' ἀνταποκρίνηται. Ἀλλὰ δι' ἡμᾶς τὸ χριστιανικὸν τοῦτο στάδιον ἐν ἀμφοτέροις ταῖς ἀναπτύξεσιν εἶναι ἡ ὑψίστη καὶ τελευταία βαθμὶς, ἥτις ὑπ' οὐδεμιᾶς πλέον ἐπακολουθούσης, ὡς μέχρι τοῦδε ἐγένετο ὕλικῶς νὰ ὑπερβαθῆ δύναται· διότι τὰ ἐπόμενα αὐτῇ στάδια, ἅτινα διὰ τῆς ἱστορίας τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναμορφώσεως ἀντιπροσωπεύονται, παρέχουσι κυρίως ὡς οὐσίαν μόνον τὴν ἐφάπλωσιν, ἐσωτερικὴν ἀφομοίωσιν καὶ ἀναμορφωτικὴν ἐνσωμάτωσιν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν, πρὸς τὰ ὁποῖα ἡ ἐθνικὴ ἱστορία πρὸ πολλοῦ προελέανε τὴν ὁδόν. Ὡς θέμεθα τῆς προαΐουσης ἐχριστιανίσεως τῶν μαθητῶν εἶναι ταῦτα διὰ τὸ «Παιδαγωγικὸν Σχολεῖον» ὑψίστης παιδαγωγικῆς ἀξίας.

Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ μαθητὴς ἡμῶν ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς διδακτικῆς πραγματεύσεως τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ θέτει τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ὑψίστης καὶ τελευταίας παιδευτικῆς βαθμίδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ (οὕτως ἐλπίζει ὁ παιδαγωγῶν διδάσκαλος) ὄλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν ἐν θεωρητικῇ καὶ πρακτικῇ προαΐουσῃ ἐμβαθύνσει νὰ ἐμμεῖνῃ μέλλει. Ἡθελέ τις λοιπὸν διὰ τοῦτο, διότι καὶ διὰ τὰς λοιπὰς βαθμίδας τῆς γενικῆς ἀνελιξέως κατὰ τύχην ἐν μόνον ἔτος εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μαθητοῦ ἀφιερῶθῃ, ἐπίσης καὶ διὰ τὸ μοναδικὸν τοῦτο στάδιον τὸ αὐτὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα θὰ ἐπιτρέψῃ; Τοῦτο ἤθελεν εἶναι ἀληθῶς ἐπιπόλαιος ἀντίληψις, ἥτις οὐδὲν ἕτερον ὑπὲρ ἑαυτῆς ἔχει εἰμὴ τὸ ὁμοίομορφον· ἀλλ' ὅμως ἐντελῶς ἀπομακρύνεται τοῦ πνεύματος καὶ τῆς οὐσίας τῶν σταδίων.

Ἄλλη τις ἀντίρρησις κατὰ τῆς ἡμετέρας διαιρέσεως τῆς ὕλης ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ ἐξῆς, ὅτι ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ εἶναι πολὺ δύσκολος διὰ τὸ πέμπτον σχολικὸν ἔτος. Οὐχ ἦττον ὅμως ἡμεῖς δὲν εὐρίσκομεν τὰ ἠθικὰ μᾶλλον μέρη τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ τόσον πολὺ δύσκολα· τὰ δὲ δυσκολώτερα καὶ κατ' ἐξοχὴν διδακτικὰ ἀναβάλλομεν διὰ τὸ ἕκτον σχολικὸν ἔτος, ἐν ᾧ ταῦτα ἀναμφιβόλως καρποφόρον χρησιμοποίησιν δύνανται νὰ εὐρωσι.

Κατὰ ποίας ἀρχὰς ὅμως πρέπει νὰ ἐκλέγωνται ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας αἱ ἐνιαῖαι ἀπηρτισμέναι ἀποτελοῦσαι ἐν ὅλον διὰ τὸ πέμπτον σχολικὸν ἔτος κατάλληλοι διηγήσεις;

Τὸ ἐνιαῖον καὶ καθωρισμένον τῆς ὕλης φαίνεται ἀφ' ἐκυτοῦ ὡς νὰ ὑποδεικνύῃ τὴν πραγματείαν αὐτοῦ εἰς συγκεντρικοὺς κύκλους (1ον ἔτος ἅπας ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τῆς Ἀναστά-

σεως ἐν ἀπλαῖς καὶ συνοπτικαῖς διηγήσεσι. 2ον ἔτος συμπλήρωσις τῶν διηγήσεων τούτων διὰ τῶν ὑπολειφθεισῶν· ἀλλ' ἡμεῖς εἴμεθα, ὡς συχναίκις ἤδη ἐρρέθη, κατὰ τῶν συγκεντρωτικῶν κύκλων (ἴδε φυλ. 10 π. ε.)· καὶ ἕνεκα τούτου ἐπιζητοῦμεν τὴν ἐκλογὴν κατ' ἄλλην ἀρχὴν

Ἐὰν ἐθέτομεν ἐπὶ τῆ βράσει τῆς ἀνωτέρω ὑποδηλώσεως ἐν τῷ πέμπτῳ σχολικῷ ἔτει πᾶν ἐπικόν (τοῦτο ἐν συνόλῳ εἶναι εὐκολώτερον ὡς καθαρῶς διδασκτικόν, ἐξαιρέσει τῆς ἱστορίας τῶν Παθῶν) πρὸς τούτῳ ἠθέλομεν ἔχει ἐκτός τῆς νεανικῆς ἱστορίας τοῦ Ἰησοῦ σχεδὸν καθαρὰ θαύματα. Ἐν τούτοις τοῦτο ἤθελεν εἶναι μονομερῆς εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ· πρὸς τούτῳ δὲ καὶ ἡ ὠφέλεια τῆς ἐκ ταύτης σπουδαίας ἀντιλήψεως περὶ τῆς μακαριοποιούσης πίστεως ἐν Χριστῷ πολὺ μονομερῶς ἤθελεν ἐπιτευχθῆ, διότι ἐν ταῖς ἱστορίαις τῶν θαυμάτων ἡ πίστις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον ὡς πεποιθήσις ἐπὶ τῆς ἰαματικῆς δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ ἤθελεν ἐννοηθῆ.

Παραδεχόμεθα λοιπὸν μίγμα ἐξ ἐπικῶν καὶ διδασκτικῶν ἱστοριῶν, καὶ ὀρίζομεν διὰ τὸ πέμπτον σχολικὸν ἔτος τὰ ἐξῆς: Ἱστορίαι τοῦ νεανικοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, αἱ τοῦ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, αἱ πλεῖσται τῶν θαυμάτων (ἐξαιρέσει τῶν δυσκολωτέρων) καὶ τινες ἐκ τῶν εὐκολωτέρων παραβολῶν· οὕτω δὲ ὑπολείπονται διὰ τὸ ἕκτον σχολικὸν ἔτος τινὰ τῶν θαυμάτων, μέγα μέρος τῶν παραβολῶν, ἢ ἐπὶ τοῦ ὄρους διδασκαλία, τὰ πάθη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ.

Δὲν ἐκλαμβάνομεν ταύτην τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκλογῆς ὡς ἀλάνθαστον καὶ τόσον ἀναγκαιὴν ἐν τῇ διεκπεραιώσει αὐτῆς, ὥστε ἐκάστη διήγησις ἀκριβῶς νὰ κατέχη ὀρισμένην θέσιν διὰ τὸ πέμπτον ἢ ἕκτον σχολικὸν ἔτος· ἀλλ' ὅμως θεωροῦμεν ὡς πρακτικὴν καὶ ἐπαρκῆ πρὸς ταξινόμησιν τῆς προκειμένης ὕλης καὶ ἀκούμεθα εἰς τὰ ἐκ ταύτης προκύπτοντα ἀποτελέσματα.

Ἐπιπροσθέτομεν εἰς τὰ ἀνωτέρω, ὅτι δεόν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν μας περισσώτερον εἰς τὴν λογικὴν συνάφειαν τῶν διηγήσεων (ὡς καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου) ἢ εἰς τὴν χρονολογικὴν· διότι αὕτη οὐχὶ μόνον ἐπιστημονικῶς ἀκριβῶς δὲν δύναται νὰ ὀρισθῆ, ἀλλὰ καὶ παιδαγωγικῶς μικρὰν ἀξίαν ἔχει.

Βον Σύνοψις τῶν διηγήσεων.

5 Ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ.

2 Οἱ μάγοι ἐξ ἀνατολῶν.

3 Ὁ Ἰησοῦς δωδεκαετής ἐν τῷ ἱερῷ.

4 Ἡ γέννησις Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

5 Ὁ Ἰωάννης κηρύττει καὶ βαπτίζει.

6 Ὁ Ἰησοῦς βαπτίζεται ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου.

7 Οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ.

8 Ὁ Ἰησοῦς καλεῖ τὸν Ματθαῖον.

9 Ὁ Ἰησοῦς εὐλογεῖ τὰ παιδιὰ.

10 Ὁ ἐν Κανζ γάμος.

11 Ὁ βασιλικὸς ἐν Καπερναούμ.

12 Ἡ ἴασις τῶν δέκα λεπρῶν.

13 Ὁ Φαρισαῖος καὶ ὁ τελώνης.

14 Ὁ παραβολὴ τοῦ ἀπολωλότος υἱοῦ.

15 Ὁ Ἰησοῦς θεραπεύει τὸν τυφλὸν ἐν Ἱεριχῷ.

16 Ἰησοῦς καὶ Ζακχαῖος.

17 Ὁ Ἰησοῦς θεραπεύει τὸν κωφάλαλον.

18 Ἡ παραβολὴ τοῦ εὐσπλάγχχνου Σαμαρείτου.

19 Ὁ ὄβολος τῆς χήρας.

20 Ἡ παραβολὴ τοῦ πονηροῦ δούλου.

21 Ὁ Ἰησοῦς τρέφει τοὺς 5,000 ἀνδρας.

22 Ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ Χαναναία γυνή.

23 Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀπολωλότος υἱοῦ καὶ τοῦ δηναρίου.

24 Ὁ πλούσιος νεανίσκος.

25 Ἡ παραβολὴ τοῦ μικροῦ πλουσίου.

26 Ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἰαείρου καὶ ὁ νεανίσκος ἐν Ναῖν.

27 Ἡ σύλληψις Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ καὶ ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου.

28 Ὁ θάνατος Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

Γον. 1^ο ποδείγματα διδασκαλίας.

1. Ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ.

α) Ὁ εὐαγγελισμὸς. (Λουκ. 1, 27—38).

Ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἀγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ἢ ὄνομα Ναζαρέτ, πρὸς παρθένον μεμνηστειμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαβίδ.

Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἀγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε, «Χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναίξιν· ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη

ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, «Μὴ φοβοῦ Μαριάμ· εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ· καὶ ἰδοῦ, συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος».

Εἶπε δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον «Ἰδοῦ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα σου».

Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

6) Ἡ γέννησις (Λουκ. 2, 1—21).

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.

Ἀνέβη δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρέτ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς τὴν πόλιν Δαβὶδ ἣτις καλεῖται Βηθλεὲμ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατρὸς Δαβὶδ) ἀπογράψασθαι σὺν Μαριάμ τῇ μεμνηστευμένη αὐτῷ γυναικί, οὓσῃ ἐγκύῃ.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ πεκεῖν αὐτήν· καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτόν ἐν τῇ φάτνῃ· διότι οὐκ ἦν αὐτῷ τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ, ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν· καὶ ἰδοῦ, ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος. «Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοῦ γὰρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὃς ἔστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαβὶδ· καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον. Εὐρήσατε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ». Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούντων τὸν Θεόν, καὶ λεγόντων «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ· ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Καὶ ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, εἶπον οἱ ποιμένες πρὸς ἀλλήλους. «Διέλωμεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν». Καὶ ἦλθον σπεύ-

σαντες, καὶ ἀνεῦρον τήντε Μαριάμ καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ· καὶ ἐπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεόν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Ἡ δὲ Μαριάμ, πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτώ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου.

(Ἐπεταὶ συνέχεια).

ΣΥΓΓΡ. ΜΙΧΑΗΛΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

Ὁ νόμος περὶ αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ τῶν παλαιῶν δημοδιδασκάλων προκόπτει ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του. Αἰτία δὲ τούτου εἶναι οὐχὶ ἡ μὴ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἀλλ' ἡ ἑλλειψὶς διακανονίσεως τοῦ τρόπου τῆς πληρωμῆς. Ἀφοῦ ἡ Κυβέρνησις διὰ βουλευτικῶν διαταγμάτων διατίθησι συμφωνῶς πρὸς τὸν ὑποβληθέντα εἰς τὴν βουλὴν προϋπολογισμὸν τὸ δωδεκατημόριον πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐξόδων τοῦ μηνός, ἠδύνατο νὰ παράσῃ καὶ τὸ πρὸς αὐξήσιν τοῦ μισθοῦ τῶν διδασκάλων ἀναγκαῖον ποσόν. Ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀφῆκε πολλὰ κενὰ καὶ ἀόριστα ἐν τῷ νόμῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ τῶν δημοδιδασκάλων. Πρῶτον δὲν συνενοήθη μετὰ τῶν δημάρχων, ἵνα ἐν τοῖς προϋπολογισμοῖς τῶν δήμων προστεθῇ ἡ αὐξήσις αὕτη. Ἐπειτα πολλοὶ δήμοι καὶ περ ἐγκρίναντες τὴν αὐξήσιν, ἀδυνατοῦσιν ἤδη νὰ πληρῶσωσιν αὐτὴν ἕνεκα ἀνεχειρίας· διότι δὲν ἤρκει νὰ συμπεριληφθῇ ἐν τοῖς προϋπολογισμοῖς τῶν δήμων τὸ ποσὸν τῆς αὐξήσεως, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ πρότερον ὁ πόρος, δι' οὗ ἤθελον εἰσπραχθῇ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα. Τούτου δὲ μὴ προηγουμένως κανονισθέντος, ἔδει αὐτὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον νὰ ἀναλάβῃ τὴν πληρωμὴν τῆς αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ τῶν δημοδιδασκάλων, ὅστινες πληρώνονται ὑπὸ τῶν δήμων, ἀλλὰ τότε τὸ δημόσιον ἤθελον ἐπιβαρυνθῆ ἕκ τούτου καὶ μάλιστ' ἐν τῇ σημερινῇ αὐτοῦ ἀνεχειρίᾳ. Ἀδαῆς δ' ὅπως τῆς νομολογίας τῆς διεπούσης τὴν δημοτικὴν ἐκπαιδεύσιν ὁ κ. διευθυντὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων δὲν ἐκανόνισε πρότερον καὶ τὴν χορήγησιν τῆς αὐξήσεως τῶν πενταετιῶν· πρέπει νὰ ἀποκοπῶσιν αἱ τοιαῦται πενταετίαι, ἢ οὐ, γενομένης τῆς αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ τῶν δημοδιδασκάλων· Ἐὰν δὲ ἀποκοπῶσιν αἱ διὰ νόμου χορηγούμεναι πενταετίαι, τότε οἱ παλαιοὶ δημοδιδασκαλοὶ οὐδεμίαν θὰ ἔχωσιν ἀφέλειαν ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ των. Φρονούμεν, ὅτι ἡ ἀμάθεια τοῦ κ. διευθυντοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων θέλει περιπλέξει τὰ δημόσια συμφέροντα· δίκαια βεβαίως θέλουσιν ἐγερθῆ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ δημοσίου ταμείου, διὸ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην οἱ διδάσκαλοι ἔλθουσι κεκτημένα ἤδη δικαίωματα πρὸς ἐκτίτησιν τῆς αὐξήσεως, διότι ἀνέλαβον τὴν ἐκπλήρωσιν ὑποχρεώσεων, οἷαι αἱ τῶν ἀσκήσεων, δι' αἷς ὑπεβλήθησαν εἰς χρηματικὰς ζημίας, μένοντες μακρὰν τῶν οἰκογενειῶν των ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ καταδαπανώμενοι. Τοὺς κόπους δὲ τούτους καὶ τὰ ἐξο-

εξα δὲν ἤθελον ὑποστῆ οἱ παλαιοὶ δημοδιδάσκαλοι, εἰμὴ ἤλπιζον βεβαίως νὰ ἴδωσι βελτιουμένην τὴν κατάστασιν των τοιούτους νομοθετικοὺς τραγελάφους συντάσσουσιν οἱ ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀναμορφωταί! Ἐχομεν λοιπὸν ἐκτὸς τοῦ νόμου περὶ ὑποδιδασκάλων, τῆς αὐξήσεως τῶν γραμματοδιδασκάλων, καὶ τὸ τῆς αὐξήσεως νομοθέτημα, τεκμήρια ἀλλήλοισι τῆς σοφίας τῶν διεπόντων τὰ τῆς δημοτικῆς ἑκπαιδεύσεως.

— Ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἀνεξαρτησία» τοῦ Βόλου δημοσιεύονται πρακτικώταται παιδαγωγικαὶ διατριβαὶ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ αὐτόθι προτύπου κ. Α. Κωστοπούλου. Ὁ κ. Κωστόπουλος ἄς διδάσκαλος περὶ τὰ μαθήματα ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις διδασκαλεῖῳ διακρίνεται ἐπὶ διδακτικῇ ἱκανότητι καὶ εὐσταθεῖα χαρακτήρος, ἐκτελεῖ δὲ μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμελείας τὰ καθήκοντα τοῦ ἱεροῦ διδασκαλικοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἀπὸ νεότητος ἀφωσιώθη. Θέλομεν προσεχῶς ἀναδημοσιεύσει μέρη τινὰ τῶν διδακτικῶν τούτων διατριβῶν. Τὸ «Παιδαγωγικὸν Σχολεῖον» εὐχαρίστως δέχεται πρὸς δημοσιεύσιν τὰς παιδαγωγικὰς μελέτας τῶν διδασκάλων, ὅσαι εἶναι γεγραμμέναι κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς διδακτικῆς, ἃς τὸ «Παιδαγωγικὸν Σχολεῖον» ἐπαγγέλλεται καὶ μεταδοῖαι.

— Εὐχαρίστως εἶδομεν τὸν πέλεγον τῆς δικαιοσύνης κατενεχθέντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τυποκλόπων ἐν Πάτραις. Πρῶτον ἤδη γίνεται τοῦτο ἐξασφαλιζομένης τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας. Οἱ καταγγελλαντες αὐτοὺς εἶναι οἱ κ.κ. Διομήδης Κυριακοῦ καὶ Βλάσιος Σκορδέλης, ὧν τὰ ἔργα μετετυπώθησαν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν μετετυπώνονται ὧς γράφουσιν ἡμῖν πανταχόθεν. Αἰτία δὲ τούτου τοῦ κακοῦ δὲν εἶναι μόνοι οἱ τυποκλοπιῶντες, ἀλλὰ καὶ ἡ Κυβέρνησις, ἣτις δὲν τιμωρεῖ αὐστηρῶς τοὺς διδασκάλους, τοὺς εἰσάγοντας κλοπιματὰ βιβλία εἰς τὰ σχολεῖά των. Διδάσκαλοι, πατάξατε τὴν κακοήθειαν τῆς τυποκλοπίας! ἔστε ἐντεταλμένοι οὐ μόνον νὰ μορφώσῃτε τὴν διάνοιαν τῶν παίδων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἦθος αὐτῶν. Πῶς ὅμως δύναται τοῦτο νὰ ἐπιτευχθῇ, ἀφῶ τὴν τυποκλοπίαν, ἣτις ἀφαιρεῖ τὸν κόπον τῶν ἄλλων, δὲν κτυπᾶτε, καταγγέλλοντες τοὺς τοιοῦτους τυποκλοπούς, εἰσάγετε δὲ εἰς τὰ σχολεῖά σας βιβλία ἐκ τυποκλοπίας προερχόμενα;

Τυπογραφεῖα ἐν Ἑλβετία. — Κατὰ σπουδαίας πληροφορίας οὕτω πως ἔχει ὁ χρόνος τῆς ἰδρύσεως τυπογραφείων ἐν Ἑλβετία.

Beromunster (Lucerne), 1470· Βασιλεία, 1471 (νεωτέρα πληροφορία ὀρίζει τὸ ἔτος 1469). Βεροῦδη, 1475· Γενεύη, 1478· Λωζάνη, 1493· Sursée (Lucerne), 1500· Ζυρίχη, 1504· Βάδη (ἐν Ἀργουίξ), 1511· Λυκέρνη, 1524· Βέρνη; 1530· Νευσατέλη, 1533· Ρουζεμόντη, 1536· Poscigiano (Grisons), 1550· Morges, 1583.

Ἐν ταῖς μοναῖς συνεστάθησαν τὰ πρῶτα τυπογραφεῖα. Ἀνθρωπὸς τις, Ἰωάννης Belot καλούμενος, ἐκ Ρουένης, ἤλθε περὶ τὸ τέλος τοῦ XVου αἰῶνος εἰς Λωζάνην μετέφερε τὰ πιστήριά του εἰς τὸ φρούριον, ἐν οἰκῆματι, ὅπερ ὁ ἐπίσκοπος τῷ ἔδωκε τότε. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου του ἐξεδόθη, τῷ 1493, ὁ Λωζάνιος Missel (Misale in usum Lausannensium), βιβλίον εἰς μέγα σχῆμα, εἰς δύο στήλας, τετυπωμένον δι' ἐρυθρᾶς καὶ μελαίνης μελάνης εἰς χαρακτῆρας γοθθικούς, καὶ κοσμημένον μὲ ξυλογραφίας.

Ὁ Ἰωάννης Belot ἦτο τυπογράφος πλανώμενος. Τῷ 1505 εὐρίσκει αὐτὸν ἀποκατασταθέντα ἐν Γενεύῃ καὶ τὸ 1522 ἐν Λυών, ὅπου ἐξέδωκεν εἰς νεωτέραν ἔκδοσιν τὸν Λωζάνιον Missel.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ καντωνίου τοῦ Vaude ἔχει καὶ τὰς τρεῖς ταύτας πολυτίμους ἐκδόσεις.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ

Ἄγγλιξις. Ἡ ἑθνικὴ Ἐνωσις τῶν δημοδιδασκάλων παρασκευάζεται νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν ἐκλογικὴν παλαίστραν ἐλπίζουσαν νὰ ἐπιτύχῃ κατ' αὐτὴν ἐνὸς ἢ δύο βουλευτῶν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν κοινοτήτων ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς. Ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐνωσεως κ. Χέλλερ ἀπηύθυνεν εἰς τὰ τμήματα τοῦ συλλόγου, τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐγκύκλιον περὶ τούτου. Ἀναμνηστικὸν ὅτι τὸ συνέδριον τῶν δημοδιδασκάλων συνελθὼν ἐν Sheffield τῷ 1882 ἐψήφισε πρότασιν περιέχουσαν ὅτι εἶναι εὐκτὸν νὰ προπαρασκευασθῇ τὸ ἔδαφος πρὸς ἐπιτυχίαν ἀντιπροσωπεύσεως ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ἐκ διδασκάλων. Καιρὸς ἦδη ἐνεργείας περὶ τούτου. Τὸ ἐκτελεστικὸν συμβούλιον τῆς Ἐνωσεως ἐψήφισε τὴν ἄρσιν ταμείου εἰδικοῦ τῶν ἐκλογῶν, καὶ προδέχθη νὰ προτείνῃ ἕνα ἢ δύο ὑποψηφίους ἐκ τῶν μελῶν τοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου, τοὺς ὁποίους ἐπισήμως νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ σύλλογος.

Ὁφείλω νὰ προσέθωμ λέγει ὁ κ. Χέλλερ, ὅτι τὸ ἐκτελεστικὸν συμβούλιον συνηψέσχέσεις μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφόρων πολιτικῶν συλλόγων, ἐπὶ σκοπῷ συνεννοήσεως περὶ ὑποψηφιότητος δύο δημοδιδασκάλων εἰς τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς. Τὸ ἐκτελεστικὸν συμβούλιον ἐλπίζει ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει οἱ δημοδιδάσκαλοι θέλουσι ληρμονήσει ὅλας τὰς πολιτικὰς αὐτῶν διαίρεσεις, καὶ θὰ ἐνωθῶσι σπουδαίως πρὸς ἐπιτυχίαν εἰσόδου εἰς τὴν Βουλὴν τῶν κοινοτήτων δύο τοὐλάχιστον μελῶν ἐξ ἐκείνων, ὅτινες γινώσκουσι τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς διδασκαλίας, καὶ δὲν ἀγνοοῦσι τὰς δυσκολίας, αἵτινες κωλύουσι τὴν περαιτέρω πρόοδον τῆς ἐθνικῆς παιδείσεως.

Ἄστρον. — Οἱ Ἄστρονικοὶ δημοδιδάσκαλοι διεμαρτυρήθησαν πολλὰς ἀντιτασσόμενοι κατὰ τοῦ ἄρθρου τοῦ σχολικοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἀπαγορευόντος τὴν χρῆσιν τῶν σωματικῶν ποινῶν. Ἐναγχος σύλλογος διδασκάλων τῆς Βιέννης, φέρων τὸ ὄνομα τοῦ Diesterweg ἀπηύθυνεν αἴτησιν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὅπως ἐπιτύχῃ τῆς καταργήσεως τοῦ ἄρθρου τούτου. Τὸ ὑπουργεῖον ὅμως ἀπήνητες διὰ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου δημοσιευθέντος ἐν ταῖς ἐπισήμοις ἐφημερίσιν.

Ὁ σύλλογος Diesterweg ἀπηύθυνεν αἴτησιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ σκοπῷ ἀμειώσεως τῶν ἄρθρων 24 τοῦ γενικοῦ σχολικοῦ κανονισμοῦ, τοῦ ἀπαγορευόντος τὴν χρῆσιν τῶν σωματικῶν ποινῶν. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως παρεκάλεσε τὸν διοικητὴν τῆς Κάτω-Ἀυστρίας νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸ σχολικὸν ἐπαρχιακὸν συμβούλιον, ὅτι πάσαι αἱ αἰτήσεις αἱ ἀπευθυνόμεναι εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ ἄρθρου τούτου δὲν θὰ μεταδιδάχωνται εἰς τὸν ὑπουργὸν

της Δημ. Ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ θὰ ἐπιστρέφονται ἀπλῶς εἰς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτὰς ἄνευ παρατηρήσεως, διότι ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως δὲν σκοπεῖ νὰ μεταβάλλῃ ὡς πρὸς τοῦτο τὸν γενικὸν κανονισμόν τῶν σχολείων.

Χιλι.— Ἡ κυβέρνησις τοῦ Χιλι συνεφώνησε μετὰ τοῦ κ. Μαρτίνου Schneider, διευθυντοῦ τοῦ διδασκαλείου τοῦ Köther (Anhalt), ἵνα ἀναθέσῃ αὐτῷ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Santiago διδασκαλείου. Ὁ Schneider παραλαμβάνει μετ' ἑαυτοῦ ὡς βοηθόν, τὸν ἐν ἐνεργείᾳ διδάσκαλον ἐν τῷ Antoinettenschule τοῦ Dessau.

Ἰσπανία.— Ἐγένετο τὸν παρελθόντα μῆνα πρότασις εἰς μὲν τὴν Βουλὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βίκτωρος Balaguer, εἰς δὲ τὴν Γερουσίαν ὑπὸ τοῦ κ. Μαρτέλου, πρὸς σχηματισμὸν ὑπουργείου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς καλλιτεχνίας. Γνωστὸν δ' εἶναι, ὅτι ἡ διεύθυνσις τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἦτο προσηρτημένη τῷ ὑπουργείῳ τοῦ Fomento (ἦτοι τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τῆς γεωργίας).

Ἰταλία.— Ὁ νόμος περὶ μισθῶν καὶ διορισμοῦ τῶν δημοδιδασκάλων ἐψηφίσθη ἐν τῇ Βουλῇ τῇ 25ῃ Φεβρουαρίου ε. ε. Ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀσχολεῖται νῦν, κατὰ τὴν δοθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν, περὶ σχεδίου Νόμου ἀφορῶντος εἰς τὴν αὐξησιν τοῦ μισθοῦ τῶν δημοδιδασκάλων.

Ἀζόροι.— Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1885 ἀξιάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων Ἰπάρχουσιν ἐν ἐνεργείᾳ 147 ἐπιθεωρηταί, ἦτοι 10 Ἀγ. τάξεως λαμβάνοντες ἐτήσιον χορήγημα ἐκ φρ. 3,000. 20 Βα. λαμβάνοντες 2,500, 40 Γγ. τάξεως λαμβάνοντες 2,000 καὶ 77 Ἀγ. μὲ μισθὸν 1500 φρ. Ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀξιάζει εἰς 238, ὧν 25 Ἀγ. τάξεως, 35 Βα., 87 Γγ. καὶ 91 Ἀγ.

Σ. Ἡ δὲ Ἑλλὰς πόσους ἔχει ἐπιθεωρητάς; Ἐνα, τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων, κ. Σπυρίδωνα Λάμπρον, τὸν σοφὸν συντάκτην τοῦ περὶ ὑποδιδασκάλων Νόμου, τῶν 600 γραμματοδιδασκάλων, τοῦ ἀπραγματοποιήτου περὶ αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ τῶν δημοδιδασκάλων Νόμου, τῆς καταστροφῆς τῶν διδασκαλείων δι' εἰσαγωγῆς καθηγητῶν καὶ διευθυντῶν ἄνευ εἰδικῶν παιδαγωγικῶν γνώσεων, καὶ τῆς ἐν γένει παραλυσίας τῆς δημοτικῆς παιδείας! . . . Ἴδου ἡ ἀναμόρφωσις!

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Περὶ διδασκαλικῶν βιβλίων τοῦ ὑπουργείου τῆς Πρωσίας.

Berolior 12 Ἰανουαρίου 1880.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

Ἐν τῇ Ἐφημερίδι ὑπὲρ τῆς καθόλου ἐκπαιδεύσεως (ἔτος 1880 ἀριθ.

1) ἐδημοσιεύθη ὁ κατάλογος τῶν ἐν τοῖς ἀνωτέροις ἐκπαιδευτηρίοις

(γυμνασίοις, πρακτικοῖς σχολείοις, καὶ ἀνωτέροις εἰδικαῖς σχολαῖς) εἰσαχθέντων βιβλίων. Ἡ δημοσίευσις τοῦ καταλόγου τούτου δὲν ὑπερτερεῖ μόνον τὸ στατιστικὸν καὶ φιλολογικὸν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἐμμέσως καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτήν, καθ' ὅσον προκειμένου νὰ εἰσαχθῇ βιβλίον τι, διευκολύνει τὴν ἀποψιν τῶν ὑπαρχόντων ὁμοειδῶν διδασκαλικῶν βιβλίων καὶ θὰ διευθύνῃ τὸν ἐν εἰδικοῖς περιοδικοῖς ἡσκημένον κριτὴν ἐπὶ τὴν συγκριτικὴν κρίσιν τῶν ἤδη ἐν χρήσει ὑπαρχόντων βιβλίων.

Ἡ παραβολὴ τοῦ μνημονευθέντος ἐκ τῶν πρωτοτύπων τῶν καθ' ἕκαστον ἐκπαιδευτηρίων συνταχθέντος καταλόγου βεβαιοῖ ὅτι εἰς πάντας σχεδὸν τῆς διδασκαλίας τοὺς κλάδους εἰσὶν ἐν χρήσει τινὰ βιβλία χωρὶς νὰ ληφθῇ ἡ συναίνεσις τοῦ ὑπουργείου πρὸς τὴν πρώτην αὐτῶν εἰσαγωγὴν.

Δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ ὥστε νὰ παραβιάζωνται ἐν τισιν περιπτώσεσι τὰ πρὸς τοῦτο καθεστῶτα καὶ αἰ πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τούτων διατάξεις. Ἡ πρωσσικὴ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως διοίκησις κατ' ἀρχὴν δὲν θέλει νὰ ὀρίσῃ αὐτὰ τὰ διὰ τὰ ἀνώτερα σχολεῖα ἀπαιτούμενα διδασκαλικά βιβλία ἢ ὠρισμένα τοιαῦτα βιβλία νὰ καταγράψῃ, ὅπως τηρήσῃ τὸ ἐνεργὸν ἐνδιαφέρον συμπάντων τῶν διδασκάλων ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν διδασκαλικῶν βιβλίων καὶ ἀποκρούσῃ τὸν κίνδυνον πραγματικῆς ἀδικίας, παραδεχόμενον μονοπώλιον ὑπὲρ ὠρισμένων τινῶν διδασκαλικῶν βιβλίων.

Ἄλλ' ἐνθ' ἡ διοίκησις εἰς τὴν ἀληθῆ πρόοδον τῆς διδασκαλικῆς φιλολογίας ἀποβλέπουσα καθιστᾷ δυνατὴν τὴν εἰσαγωγὴν τοιούτων βιβλίων εἰς τὰ ἀνώτερα σχολεῖα, ἔχει ὅμως σύναμα καὶ καθήκον νὰ ἀποτρέψῃ ἐν τισι πᾶσαν διατάραξιν καὶ διάστασιν, ἣν συνεπιφέρει ἡ εἰσαγωγὴ ἀμφιβόλων καινοτομιῶν εἰς τὰ μέχρι τοῦδε κείμενα. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπομιμνήσκω ὑμᾶς τὰς προτέρας διατάξεις.

Βιβλία κατὰ πρῶτον εἰσαγόμενα ἀνάγκη νὰ ἔχωσι τὴν ἔγκρισιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Πρὸς εἰσαγωγὴν διδασκαλικῶν βιβλίων μέχρι τοῦδε μὴ ὄντος ἐν χρήσει εἰς τι μόνον διδασκῆριον εἴτε τοῦτο καθόλου δὲν εἶναι εἰσέτι εἰσηγμένον, εἴτε ἔχει ἤδη εἰσαχθῆ εἰς ἄλλα σχολεῖα, ὁ διευθυντὴς ὀφείλει νὰ ζητήσῃ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ τῶν σχολείων συμβουλίου. Πρὸ τούτου δὲ ἀνάγκη νὰ συσκεφθῇ πρῶτον ὁ διδασκαλικὸς σύλλογος ἢ οἱ εἰδικοί διδάσκαλοι, εἰς ὧν τὸ μάθημα ἀφορᾷ τὸ βιβλίον.

Πρέπει δὲ ἐν τῇ αἰτήσει νὰ λέγηται ὁ λόγος τῆς ἀποβολῆς τοῦ μέ-
χρη τοῦδε ἐν χρήσει βιβλίου καὶ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ εἰσαχθησομέ-
νου, ἢ τιμὴ ἀμφοτέρων, ὁ χρόνος καθ' ὃν εἰσῆχθη τὸ ἀποβληθσομέ-
νον καὶ τίνα ἄλλα διδακτικὰ βιβλία περὶ τὸν αὐτὸν κλάδον τῆς δι-
δακτικῆς ἐν ταῖς διαφόροις τάξεσι τοῦ σχολείου εἰσῆχθησαν.

Ἡ εἰσαγωγή νέων βιβλίων μόνον κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολιακοῦ
ἔτους δύναται νὰ γείνη.

Ἡ αἴτησις πρὸς ἔγκρισιν πρέπει νὰ γίγηται πρὸς μῆνας πρὸ τῆς
λήξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ἀποστελλομένου καὶ ἀντιτύπου τοῦ εἰσα-
χθησομένου καὶ ἀποβληθσομένου βιβλίου εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν σχολικὸν
συμβούλιον, ὅπερ ὀφείλει νὰ συλλέξῃ καὶ τὰς πληροφορίας, ὅσαι ἀ-
παιτοῦνται πρὸς ἔγκρισιν ὑπ' ἐμοῦ. Πάσας δὲ ταύτας ἐν περιλήψει καὶ
ἐκθεσιν εἰδικοῦ καθηγητοῦ περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας τῆς διδακτι-
κῆς σκοπιμότητος, τοῦ πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν βιβλίου ὀφείλει νὰ ἀπο-
στείλῃ εἰς τὸ ὑπουργεῖον.

Ἄν βιβλίον τι ἐν πλείοσι τάξεσιν εἶναι ἐν χρήσει, ἢ μεταβολὴ γί-
νεται μόνον ἐν τῇ κατωτάτῃ τάξει, ὥστε οἱ μαθηταὶ τῶν ἄλλων τά-
ξεων νὰ μὴ ᾔνε ἠγκυκλωμένοι νὰ μεταβάλωσι βιβλίον, οὐ χρῆσιν ἐ-
ποιήσαντο εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις.

Αἱ διατάξεις περὶ θρησκευτικῶν βιβλίων ἐν σχολείοις καθολικοῖς ἢ
μικτοῖς παραλείπονται.

(Ἐκ τοῦ «Πλάτωνος»). Ε. Γ. το

ΠΩΣ Ἡ ΓΕΡΤΡΟΥΔΗ ΔΙΔΑΣΚΕΙ ΤΑ ἘΑΥΤΗΣ ΤΕΚΝΑ.

(συνέχ. ἰδὲ φύλλ. 3 σελ. 96).

Στερηθεὶς τῆς παρουσίας καὶ τῆς προσωπικῆς συνεργείας τοῦ διδα-
σκάλου του, ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἥκιστα κατάλληλον νὰ πράξῃ ὅ,τι ὁ
Fischer προσεδόξα παρ' αὐτοῦ. Οὕτω, μικρὸν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν
τοῦ τελευταίου τούτου, ἐξέθηκεν ἐκείνῳ καὶ ἐμοὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς
ένωσης τῶν δύο σχολείων. Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν εἶχον χρεῖαν βοηθοῦ,
οὕτινος τελείως ἐστεροῦμένη, τόσον πάλιν εἶχον πεισθῆ νὰ μὴ τὸν δε-

χθῶ κατὰ ταύτην τὴν στιγμὴν, ἐκ φόβου μὴ δυσαρεστήσω τὸν Fischer,
ὁ ὅποιος ἐπέμενε εἰς τὴν σύστασιν διδασκαλείου καὶ ἐθεώρει πρὸς
τοῦτο πολὺ ἱκανὸν τὸν Krüsi. Μικρὸν ὅμως ὕστερον ἠσθένησεν ὁ
Fischer. Ἐν τινι δὲ συνδιαλέξει, ἣν ὁ Krüsi ἔσχε μετ' αὐτοῦ κατὰ
τὰς τελευταίας τοῦ στιγμῆς, ὑπέδειξεν αὐτῷ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνώ-
σεως τῶν σχολείων. Ὁ ἀσθενῶν δι' εὐμενοῦς κατανεύσεως τῆς κεφα-
λῆς ἐδήλωσε τὴν συγκατάθεσιν του. Ἡ μνήμη τοῦ ἀνδρὸς τούτου θὰ
δικαιεῖται ἀγαπητῆ αἰωνίως. Ἐπεδίωξε μετὰ θερμότητος καὶ εὐγενείας
πνεύματος τὸν αὐτὸν, ὡς ἐγώ, σκοπὸν. Ἐὰν ἤθελε ἐπιζῆσει χρόνον
τίνα καὶ ἔβλεπε τὴν ὀριμότητα τῶν ἐμπειριῶν μου, εἰμὶ βέβαιος, ὅτι
θὰ ἤμεθα ἐντελῶς σύμφωνοι.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Fischer προὔτεινα ἐγὼ αὐτὸς εἰς τὸν Krüsi
τὴν ἐνωσιν τοῦ σχολείου του μετὰ τοῦ ἰδικοῦ μου. Τοῦτο ἀνεκούφισε
μὲν ἐπαισθητῶς ἀμφοτέρους, ἀλλ' ἐπεβάρυνεν οὐκ ὀλίγον δι' ἐμποδίων,
εἰς ἃ ἤθελε προσκόψει ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου μου. Ἦσαν ἤδη παρ'
ἐμοὶ παιδιὰ ἐκ τῆς Berthoud διαφόρου ἡλικίας, παιδεύσεως καὶ ἠθι-
κῆς ἢ ἀφίξις παιδῶν ἐκ τῶν μικρῶν καντωνίων ἠϋξήσεν ἐπὶ μᾶλλον
τὰς δυσκολίας, διότι, πλὴν τῆς πρὸς ἀλλήλους διαφορᾶς, ἔφερον αὐ-
τὰ εἰς τὸ σχολεῖόν μου φυσικὴν ἐλευθερίαν γνημῶν, συναισθημάτων
καὶ γλώσσης, τὰ ὅποια ἐνούμενα εἰς τοὺς ὑπαινιγμοὺς τοὺς ἀπειθυ-
νομένους κατὰ τῆς μεθόδου μου, καθίστων καθ' ἑκάστην κατεπειγόν-
τα σταθερὸν τινα ὄργανισμὸν τῆς διδασκαλίας μου, ἥτις ἀκόμη ἦτο
ὑπὸ δοκιμασίαν. Θὰ ἐχρειαζόμην, ἐν ἣ διεκείμην θέσει, πεδίου ἀπε-
ράντου πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς πείρας μου· συνέλεγον καθ' ἑκάστην πλη-
θὺν εἰδικῶν παρατηρήσεων, δεικνυουσῶν εἰς ἐμὲ τὴν ὁδόν, ἣν ἔπρεπε
νὰ βαδίξω πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν παιδῶν· αὐτὰ δὲ ταῦτα τὰ παιδιὰ
παρεῖχον εἰς ἐμὲ πᾶς παρατηρήσεις ταύτας. Ἐν χώρᾳ λοιπόν, ἐν ἣ
ἀπὸ πολλῶν γενεῶν ἦσαν συνειθισμένοι νὰ φαίνωνται ὀλίγον ἀπαιτη-
τικοὶ ὡς πρὸς τὴν διδακτικὴν ὕλην, ἐζήτουν ἤδη, διὰ τρόπον γενικοῦ
καὶ ἀνεπιφυλάκτου, ἐκ μεθόδου περιλαμβανούσης μὲν πάσας τὰς θε-
μελιώδεις ἀρχὰς τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἀλλὰ βαινούσης κανονικῶς
καὶ μεμετρημένως ἐκ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, ἐζήτουν λέγω, νὰ ἴδωσι
μεγάλαι ἀποτελέσματα ἐπὶ παιδῶν ὀρεινῶν συνειθισάντων μέχρι τῆς δω-
δεκαετοῦς ἢ δεκατετραετοῦς αὐτῶν ἡλικίας εἰς βίον ἐλεύθερον καὶ ἀ-
μοιβρον πάσης πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Πλὴν δὲ τούτων οἱ ἀνθρωποὶ
τότε ἐδυσπίστουν εἰς τὴν μέθοδον ταύτην. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὅποια ἠλιπ-

ζον αποτελέσματα δὲν ἐπετυγχάνοντο, συνεπέραινον, ὅτι ἡ μέθοδός μου οὐδεμίαν εἶχεν ἀξίαν. Ἐπίστευσαν ὅτι ἡ μέθοδός μου οὐδὲν ἄλλο ἦτο, ἢ τροποποιήσις ἀπλῶς τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀλφαβήτου καὶ τῆς γραφῆς. Ὁ σκοπός, ὃν ἐπεδίωκον ἀναζητῶν τὰς ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίαις ἀρχὰς ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀνθρωπίνου γνώσεως, ἡ προσοχή μου τοῦ νὰ εὕρω τρόπους ἀπλοῦς καὶ γενικοῦς, ἵνα ἐνισχύσω τὰς διαθέσεις τῶν παιδίων εἰς ἐκάστην τούτων τῶν γνώσεων, ἡ ἡσυχία, ἣν ἐξελάμβανον ὡς ἀδιαφορίαν, δι' ἧς ἀνέμενον τὰ αποτελέσματα τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ ἀναπτυχθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν βαθμιαίως, πάντα ταῦτα ἦσαν πόλεις ἐν τῷ ἀέρι. Οὐδὲν οὗτοι ὑπώπτευν, οὐδὲν τοιοῦτον ἔβλεπον ἀπ' ἐναντίου ὅπου ἐγὼ εἰραζόμενη μετὰ δυνάμεως, ἐκεῖ οὗτοι ἔβλεπον τὸ κενόν. Ἐλεγον, «τὰ παιδιὰ δὲν μανθάνουσι νὰ ἀναγινώσκωσι» καὶ τοῦτο συνέβαινε ἀληθῶς, διότι ἐδίδασκον αὐτὰ νὰ ἀναγινώσκωσι καλῶς. Ἐλεγον προσετι «δὲν μανθάνουσι νὰ γράφωσι» καὶ τοῦτο διότι ἐδίδασκον αὐτὰ νὰ γράφωσι καλῶς ἔλεγον τέλος, «δὲν διδάσκονται τὴν εὐσέβειαν», διότι κατέβαλον πάσας τὰς δυνάμεις μου νὰ ἀπομακρύνω ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῶν παιδίων τὰ πρῶτα κωλύματα τῆς εὐσεβείας, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐν τῷ σχολεῖω, καὶ μάλιστα διότι δὲν εἶχον τὴν γνώμην, ὅτι ἡ κατῆχησις τῆς Ἐυδελθέργης, ἀποστηθιζόμενη ψιττακιστί, θὰ ἦτο τὸ διδακτικὸν μέσον, τὸ ὀρισμένον ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ τιμῶσι τὸν Θεὸν καὶ νὰ λατρεύωσιν Αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἐληθείᾳ. Βεβαίως δὲν ἐφοβούμην λέγων, «Ὁ Θεὸς πόρρω ἀπέχει ἐκεῖνων, εἰς οὐς ἀρέσκουσιν ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ βατολογία». Δὲν ἐφοβούμην λέγων «Συνηθίσατε νὰ παιδιὰ νὰ ἐκφράζωσι καθαρῶς τὰς ἰδέας των, ἐνασχολήσατε αὐτὰ πρότερον περὶ τὸ καλῶς ὁμιλεῖν, ἀσκεῖτε τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ μὴ εἰσάγετε εἰς τὴν κεφαλὴν των δόγματα καὶ ζητήματα τῆς θετικῆς θρησκείας πάντοτε ἀμφισβητηθέντα· τὸ οὕτω πως πράττειν πολλοῦ γε καὶ δεῖ νὰ ἦναι πράξις ἐχθρότητος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν θρησκείαν.»

Καὶ ὅμως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι δὲν ἦσαν κακῆς πίστεως, διότι αἱ προθέσεις των ἦσαν καλαί, καὶ ἐννοῶ ἀκριβῶς, ὅτι ὁ ἀγροῖκος ἐνθουσιασμός μου πρὸς τὴν καινοτομίαν ἐθεωρήθη ὡς πλάνη παρ' ἐκεῖνων, οἵτινες προτιμῶσιν ἕνα ἰχθὺν εἰς τὸ ὑδροστάσιόν των, ἢ λίμνην πλήρη κυπρίνων ὀπισθεν τοῦ ὄρους.

Ἐν τούτοις ἐβάδιζον πάντοτε τὴν ὁδόν μου, καὶ ὁ Krüsi ἠκολούθει παραπλεύρως ἐμοῦ σταθερῶς καὶ σκοπίμως.

Ἐὰ οὐσιώδη σημεῖα, ἐφ' ὧν ταχέως συνέβη οὗτος νὰ πεισθῆ εἶναι μάλιστα τὰ ἐξῆς.

1ον) Βοηθεία ὀνοματολογίας καλῶς διατεταγμένης, ἐντετυπωμένης δὲ εἰς τὴν μνήμην διὰ τρόπου ἀνεξελείπτου, εἶναι δυνατόν νὰ καταβληθῆ γενικὴ τις βάσις ἐπὶ παντός εἶδους γνώσεων. Ἐχοντες τὴν ὀνοματολογίαν ταύτην ὡς ὁδηγόν, διδάσκαλος καὶ μαθητής, ἐν συνόλῳ ἢ κεχωρισμένως, δύνανται νὰ φθάσωσι κατὰ μικρὸν καὶ ἀσφαλῶς εἰς τὴν πρόσκτησιν γνώσεων σαφῶν εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης.

2ον) Ἀσκιῶν τοὺς παῖδας, ὡς ἠρξάμην πράττων τοῦτο, εἰς τὸ διαγράφειν γραμμάς, γωνίας καὶ τόξα, πικρέχει αὐτοῖς στερεότητα εἰς τὰς παραστάσεις τὰς λαμβανομένας διὰ τῆς ὀράσεως. Εὐρίσκονται οὕτως ἔχοντες ἐν τῇ χειρὶ δυνάμιν ἀποκτηθεῖσαν διὰ τῆς ἀγωγῆς, καὶ τείνουσαν τέλος πάντων νὰ φωτίσῃ ἐπὶ μᾶλλον τὰ ὑπὸ τὴν παρατήρησιν αὐτῶν ἀντικείμενα.

3ον) Ἡ ἐφαρμογὴ ἐν τῷ λογίζεσθαι, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν χρῆσιν ἀντικειμένων ὑλικῶν, ἢ σημείων εἰκονιζόντων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον τὰ ἀντικείμενα ταῦτα, θέλει ἰδρῦσει ἐπὶ βάσεως στερεᾶς τὴν σπουδὴν ὅλης τῆς ἀριθμητικῆς, καὶ θέλει προλάβει τὰς πλάνας καὶ τὴν σύγχυσιν εἰς τὰς ἀνωτέρας βαθμίδας.

4ον) Βλέπων τοὺς μαθητὰς μου ἀποστοματίζοντας τὴν περιγραφὴν τῆς κλίμακος, τοῦ ὀρθίου ἀμαξοστασίου, τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου κ.τ.λ. ὁ Krüsi παρετήρησε τὸν δεσμόν τὸν συνδέοντα τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς γνώσεως μετὰ τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ζητεῖ τις νὰ φθάσῃ ἐμμέσως, δηλαδή τὴν βαθμιαίαν ἐξήγησιν ὄλων τῶν ἐννοιῶν. Δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις, ὅτι μανθάνοντες οἱ παῖδες νὰ περιγράψωσι τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα εἶναι οὕτω σαφῆ ἐν τῷ νῷ αὐτῶν, ὥστε ἡ πείρα νὰ μὴ δύναται πλέον οὐδὲν νὰ προσθήσῃ εἰς ταύτην τὴν σαφήνειαν, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀποτρέπονται ἀπὸ τῆς οἰήσεως τοῦ περιγράψειν τὰ ὅσα ἀγνοοῦνται παρ' αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καθίστανται ἐπιτήδειοι εἰς τὸ περιγράψειν τὰ πραγματικῶς ὑπ' αὐτῶν γινωσκόμενα, γινόμενοι οὕτω ἱκανοὶ νὰ συντάσσωσι περιγραφὰς ἐνιαίας, ὀρισμένας, συντόμους καὶ πλήρεις, τῶν ὑποπιπτόντων εἰς τὸν ἐποπτικὸν αὐτῶν κύκλον πραγματῶν.

5ον) Λέξεις τινάς, ἄς ἡμέραν τινὰ ἔλεγον περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς μεθόδου μου κατὰ τῶν προλήψεων βαθέως τὸν συνεκίνησαν. Ἔλεγον δὲ μεταξύ ἄλλων ὅτι «ἡ ἀλήθεια, ἣτις ἀναβρῦει ἐκ τῆς ἐποπτείας, καθίστασι περιττὸν τὸν ἀσαφῆ τρόπον τοῦ λέγειν καὶ τὰς παντοδαπὰς περιφράσεις· αὗται ἐπενεργοῦσι κατὰ τῆς πλάνης καὶ τῶν προλήψεων καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ κώδωνες κατὰ τῶν κινδύνων τῆς καταιγίδος. Πραγματικῶς ἡ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον προσκτωμένη ἀλήθεια παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον δύναμιν, ἣτις ἐνισχύει πανταχόθεν τὴν ψυχὴν του κατὰ τῆς ἐπιρροῆς τῆς πλάνης. Αἱ προλήψεις εἰσέρχονται εἰς τὴν ψυχὴν μεταβιβαζόμεναι διὰ τῆς ἀκατασχέτου φλυαρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εὐρίσκονται δὲ οὕτω πως ἀπομεμονωμέναι ἐν τῇ συνειδήσει, ὥστε δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι πλέον ἰσχὺν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων».

Ἡ συνδιάλεξις αὕτη ἐγέννησε τὴν πεποίθησιν εἰς τὸν Krüsi, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ πατάξῃ τις τὴν πλάνην καὶ τὰς προλήψεις ἀκολουθῶν τῇ ἐμῇ μεθόδῳ, δηλαδὴ παρερχόμενος αὐτὰς ἡσυχῶς καὶ ἐν σιγῇ. Τὸ παρέρχεσθαι τὰς προλήψεις ἐν σιγῇ ἐπιδρᾷ δραστικώτερον πρὸς ἐξάλειψιν αὐτῶν, ἢ ὡς γίνεται μέχρι τοῦδε, ἐπιτροπομένου τοῦ περὶ αὐτῶν ἀμέτρως λέγειν.

6ον) Αἱ βοτανικαὶ τέλος συλλογαὶ τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ τὰ περὶ τούτων μαθήματα ἔπεισαν αὐτὸν τελείως, ὅτι τὸ σύνολον τῶν γνώσεων, αἵτινες προέρχονται διὰ τῶν αἰσθήσεων, προκύπτει ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς φύσεως καὶ ἐκ τῆς ἐπιμελείας, μεθ' ἧς ἀποκομίζομεν καὶ διαφυλάττομεν πᾶν ὅ,τι ἡ φύσις παρέχει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν. Αἱ παρατηρήσεις αὗται τῶν διδακτικῶν μου μεθόδων, ἀρμονικῶς συμβαδίζουσαι μετὰ τῆς φύσεως, διεφώτισαν τὸν Krüsi καὶ τὸν ἔπεισαν ὀριστικῶς ὅτι ἡ βάσις πάσης ἐπιστήμης στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐνώσεως τῶν μεθόδων τούτων, καὶ ὅτι πᾶς διδάσκαλος εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσῃ ταύτας καὶ νὰ τὰς ἐκμάθῃ, ποιούμενος χρῆσιν τοῦ συνόλου τῶν γνώσεων, ὅσαι εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας, καὶ βοηθούμενος ὑπ' αὐτῶν. Ἐπομένως δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ὁ διδάσκαλος βαθεῖαν ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ κρίσιν ὑγιῆ καὶ ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου, εἴτε ὅπως καταβάλλῃ στερεὰ θεμέλια πλήρους παιδείσεως, εἴτε ὅπως μυσταγωγῆσῃ γονεῖς καὶ διδασκάλους ἀπλῶς εἰς τοὺς τρόπους τῆς σπουδῆς, καὶ εἰς ἐνέργειαν κατάλληλον νὰ ἰκανοποιήσῃ τοὺς πόθους αὐτῶν.

M. B.